

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/I/2024/36114651038830084

**SÚKROMNÉ VOJENSKÉ SPOLOČNOSTI V KONTEXTE SÚČASNÝCH
MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Diplomová práca

2024

Bc. Ján Orda Oravec

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

NÁZOV FAKULTY

**SÚKROMNÉ VOJENSKÉ SPOLOČNOSTI V KONTEXTE SÚČASNÝCH
MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Hospodárska diplomacia

Ekonómia a manažment

Katedra medzinárodných politických vzťahov

Mgr. František Škvrnda, PhD.

V Bratislave, 2024

Bc. Ján Orda Oravec

ABSTRAKT

ORDA ORAVEC, Ján: *Súkromné vojenské spoločnosti v kontexte súčasných medzinárodných vzťahov*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; katedra medzinárodných politických vzťahov. – Mgr. František Škvrnda, PhD. Bratislava: FMV, 2024, 56 str.

Cieľom záverečnej práce bolo preskúmať súčasné reálie, vývoj a vplyv súkromných vojenských spoločností v kontexte súčasných medzinárodných vzťahov. Medzi zdroje údajov patria autorské knihy, verejne dostupné účtovné závierky hospodárskych subjektov, zdroje medzinárodného práva ako dohovory Organizácia spojených národov, novinové médiá a iné. Výsledkom riešenia práce je, že súkromné vojenské spoločnosti dosahujú značný ekonomický benefit zo súčasných vojenských konfliktov. Taktiež práca poukazuje na potrebu rozšírenia regulačných rámcov a revíziu medzinárodného práva v súvislosti so súkromnými vojenskými spoločnosťami. Záverečná práca sa skladá z úvodu, piatich hlavných kapitol a záveru. V prvej a druhej kapitole sme popísali ciele a metodiku záverečnej práce. V tretej kapitole sme analyzovali koncept militarizmu, jeho vývoj a vplyv na politiku dnešnej doby. Vo štvrtej kapitole sme analyzovali koncept neomedievalizmu, vývoj používania vojenskej sily a ako tieto reálie ovplyvňujú politické konanie. V piatej kapitole sme porovnali niekoľko súkromných vojenských priemyselných dodávateľov v kontexte súčasnej geopolitickej situácie. V šiestej kapitole sme analyzovali históriu a aktivity vybraných súkromných vojenských spoločností a ich politický vplyv. V siedmej kapitole sme analyzovali a porovnali medzinárodné regulačné rámce pre súkromné vojenské spoločnosti, ako aj národné legislatívne režimy vo vybraných krajinách.

Kľúčové slová: medzinárodné vzťahy - súkromné vojenské spoločnosti - militarizmus - neomedievalizmus - žoldnieri

ABSTRACT

ORDA ORAVEC, Ján: *Private military companies in the context of contemporary international relations* - University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Political Relations. - Mgr. František Škvrnda, PhD. Bratislava: FMV, 2024, 56 pgs.

The aim of the thesis was to examine the current realities, development and influence of private military companies in the context of contemporary international relations. Sources of data include authored books, publicly available financial statements of economic entities, sources of international law such as United Nations conventions, news media, and others. As a finding of the thesis, we have concluded, that private military companies derive considerable economic benefit from contemporary military conflicts. Concurrently, the thesis points to the need for expansion of regulatory frameworks and revision of international law concerning private military companies. The thesis consists of an introduction, five main chapters and a conclusion. In chapters one and two, we described the objectives and methodology of the thesis. In chapter three we analyzed the concept of militarism, its evolution and its impact on contemporary politics. In chapter four, we analyzed the concept of neomedievalism, the evolution of the use of military force, and how these realities affect political action. In chapter five, we compared several private military industrial contractors in the context of the current geopolitical situation. In chapter six, we analyzed the history and activities of selected private military companies and their political influence. In chapter seven, we analyzed and compared the international regulatory frameworks for private military companies as well as the national legislative regimes in the selected countries.

Keywords: international relations - private military companies - militarism - neomedievalism - mercenaries

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Metodika práce a metódy skúmania.....	7
3. Militarizmus	8
4. Súkromné armády a neomedievalizmus	13
5. Súkromný vojenský priemysel	16
5.1. Lockheed Martin	16
5.2. Rheinmetall	18
5.3. RTX Corporation.....	20
5.4. Konštrukta	20
5.5. Vojenská dodávateľia v kontexte konceptov militarizmu a neomedievalizmu	21
6. Súkromné vojenské spoločnosti	23
6.1. Executive Outcomes.....	25
6.1.1. Simon Mann a nepodarený prevrat v Rovníkovej Guinei	27
6.2. Blackwater.....	28
6.2.1. Expanzia spoločnosti Blackwater po 11. septembri 2001	30
6.3. Wagner PMC.....	32
6.3.1. Eskalácia napätia	35
6.3.2. Priebeh povstania.....	35
6.3.3. Smrť lídrov Wagner Group a jej budúcnosť	39
7. Regulácia a právne záležitosti	42
7.1. Dohovor OSN o žoldníkoch	42
7.2. Dokument z Montreux	44
7.3. Medzinárodný kódex správania pre poskytovateľov súkromných bezpečnostných služieb.....	45
7.4. Národná legislatíva	46
7.4.1. Regulačný rámec Spojených štátov amerických.....	46
7.4.2. Regulačný rámec Ruskej Federácie	47
7.4.3. Nemecký regulačný rámec.....	48
7.5. Potreba širšej regulácie	49
8. Záver	50
Zoznam použitej literatúry.....	51

Ďakujem Mgr. Františkovi Škvrndovi, PhD., za inšpiráciu a pomoc pri písaní.

1. Úvod

Táto diplomová práca má za cieľ preskúmať reálie prenikania militarizmu do súkromného sektora. Či už sa jedná o súkromné vojenské priemyselné podniky alebo o priamo spoločnosti ktoré poskytujú žoldnierske služby, v globalizovanom, kapitalistickom svete v ktorom žijeme v dnešnej dobe rozhoduje ekonomická výkonnosť. Profitom poháňané spoločnosti vznikajú v každom zákutí militarizovanej spoločnosti.

V tretej a štvrtej kapitole tejto diplomovej práce sme si dali za úlohu preskúmať hypotetické a filozofické kontexty, ktoré stoja za militarizáciou spoločnosti, prechod z centralizovanej vojenskej sily na decentralizovanú, súkromnú, implikácie tohto nového systému pre svet ako aj historické dôvody pre vznik súkromného vojenského sektora.

V piatej kapitole tejto práce si dávame za cieľ preskúmať reálie súkromných vojenských dodávateľov v oblasti priemyslu. Preskúmame ekonomickú výkonnosť vybraných spoločností, pričom na výsledkoch ilustrujeme hypotézu ktorá hovorí, že súkromné podniky v oblasti vojenského dodávateľstva profitujú zo súčasných vojenských konfliktov.

V šiestej kapitole tejto práce si dávame za cieľ preskúmať historický vývoj, operačné nasadenie, ale aj politický vplyv a implikácie vybraných súkromných vojenských spoločností. Na vybraných príkladoch ilustrujeme prepojenosť aktérov v súkromnom vojenskom odvetví s politickými aktérmi. Skúmame hypotézu, že vojenská moc v rukách súkromných aktérov otvára dvere zneužitiu na osobné účely.

V siedmej kapitole tejto práce sme sa zamerali na reguláciu týchto odvetví, postavenie súkromných vojenských spoločností v medzinárodnom práve, medzinárodné regulačné iniciatívy, ale aj národné legislatívne rámce. Na príklade konkrétnych iniciatív a dohôrov ilustrujeme hypotézu, že najväčší štátni aktéri, ako Spojené štáty americké a Ruská federácia, sa vyhýbajú pripojeniu sa k regulačným rámcom a pripájajú sa iba k takým iniciatívam, ktoré vyhovujú ich národným záujmom.

2. Ciele práce, metodika práce a metódy skúmania

Medzi podstatné výskumné metódy použité v tejto práci patria analýza dát, hlavne keď sa jedná o ekonomické výsledky subjektov, komparácia jednotlivých dátových bodov medzi subjektmi, ako aj komparácia aktivít, či analýza rozdielov v aktivitách. Hlavnými výskumnými kapitolami v tejto záverečnej práci sú kapitoly tri až sedem.

V tretej a štvrtej kapitole sme analyzovali knižné zdroje, ktoré hovoria o vývoji teoretických konceptov, konkrétne militarizmu a neomedievalizmu. Aplikovali sme koncepty predstreté autormi diel, ktoré boli v tejto kapitole použité, na súčasný stav v politickej a vojenskej sfére a analyzovali sme vývoj fenoménov opisovaných v tejto kapitole.

V piatej kapitole sme analyzovali primárne dáta získané z verejne dostupných zdrojov, ako sú napríklad účtovné závierky či výročné správy spoločností, ktoré boli skúmané v piatej kapitole tejto záverečnej práce. V piatej kapitole sme taktiež vykonali komparáciu ekonomických výsledkov jednotlivých porovnávaných subjektov.

V šiestej kapitole sme analyzovali históriu, aktivity a vývoj vybraných subjektov. Hlavnými zdrojmi informácií boli autorské knihy, novinové články a iné. Vyhodnotili sme vplyv pozorovaných subjektov na politiku, ako aj meniace sa spôsoby fungovania vojenských konfliktov.

V siedmej kapitole sme analyzovali medzinárodné regulačné rámce pre súkromné vojenské spoločnosti, ako aj národné legislatívne rámce. Čerpali sme zo zdrojov, akými sú medzinárodné organizácie či národné zákony vo vybraných krajinách. Následne sme zhodnotili dostatočnosť regulačných rámcov a určili odporúčania pre potenciálne budúce úpravy týchto regulačných rámcov.

V závere sme zhodnotili vyskúmané zistenia, úskalía ktorým sme čelili pri výskume, faktory ktoré ovplyvňujú súčasný stav v skúmanej téme a zhrnuli svoje názory a odporúčania.

3. Militarizmus

Militarizmus je pervazívnou dimenziou medzinárodnej politiky. Cambridge-ský slovník pojem militarizmus definuje nasledovne:

„presvedčenie, že je potrebné mať silné ozbrojené sily a že by sa mali používať na získanie politických alebo hospodárskych výhod“ (preložené autorom z anglického jazyka)

Avšak militarizmus nie je len potrebou vojenskej dominancie. Autori, hlavne v dvadsiatom storočí identifikovali markantné rozdiely vo vnímaní, dimenziách a societálnych dopadov militarizmu v rôznych krajinách sveta, ale aj rozdiely v jeho vnímaní a dopadoch medzi rôznymi triedami obyvateľstva.

Martin Shaw (Stavrianakis, Selby, 2013) vo svojej práci cituje Michaela Manna, ktorý argumentuje, že zatiaľ čo v tradicionalistickejších spoločnostiach je výchova mladých mužov značne poznačená militarizmom, kde sú mladí často vedení k zušľacht'ovaniu schopností ako jazdectvo, streľba alebo bojovým športom, v západných spoločnostiach sa tento proces do značnej miery vytratil. Športom upadla militaristická stránka, keďže ani box, napriek jeho inherentne násilnej náture, mladého muža nepripraví na potenciálny nukleárny konflikt.

Militarizmus, vo svojom jadre, je ideológiou, ktorá sa zameriava na vojenský potenciál a silu. Je to politický a kultúrny étos, ktorého manifestáciou je ochota využitia vojenskej sily na riešenie potenciálnych konfliktov, ale aj získavanie ekonomických alebo iných výhod. Societálne normy, tradície a nálady sú ovplyvňované militaristickými tendenciami, keďže sa nezdá, že by na svete existovala akékoľvek skutočne pacifistické spoločenstvo.

Pre náš účel bude užitočné rozlišovať medzi dvoma rôznymi použitiami pojmu „vojenský“. Po prvé, tento pojem možno použiť v technickom, právnom zmysle, ktorý sa týka uniformovaného personálu ozbrojených síl. Táto definícia sa zdá byť jednoduchá, ale nie je bez problémov. Rôzne krajiny majú rôzne tradície klasifikácie podporného personálu ako vojenského alebo civilného. Problém sa stáva akútnym vo vojne z dôvodu veľmi odlišného právneho postavenia uniformovaných a neuniformovaných bojovníkov. Po druhé, existuje Langova sociologickejšia definícia.

Píše, že „ako sociologická kategória pojem „vojenský“ implikuje akceptovanie organizovaného násilia ako legitímneho prostriedku na realizáciu sociálnych cieľov. Z toho

vyplýva, že vojenské organizácie sú štruktúry na koordináciu činností, ktoré majú zabezpečiť víťazstvo na bojisku“ (Lang, 1968). Podstatou tejto definície je organizované a legitímne používanie násilia. Právna a sociologická definícia sa nemusia nevyhnutne zhodovať. Existujú skupiny a inštitúcie, ktoré sú vojenské v prvom zmysle, ale nie v druhom, a naopak.

Existuje teda mnoho krajín, v ktorých majú niektoré vojenské jednotky významné, ak nie prevládajúce, civilné funkcie. (Pojem civilný je tu definovaný ako opak vojenského v sociologickom zmysle, t. j. ako prídavné meno s významom „netýkajúci sa organizovaného násilia“). Pobrežná stráž môže byť organizačnou jednotkou v rámci námorníctva, ale jej funkcie sú prevažne civilné. Vojenské jednotky v niektorých oblastiach sú často poverené zodpovednosťou za pomoc pri katastrofách atď. Od mierových síl OSN sa očakáva, že budú plniť policajné a humanitárne funkcie a zbrane budú používať len v sebaobrane. Uvedené príklady naznačujú, ako možno vojenské sily „scivilizovať“, pričom im možno zveriť nenásilné funkcie. (Lang, 1968)

Na druhej strane, niektoré jednotky a organizácie, ktoré administratívne a právne nepatria do vojenského zriadenia, môžu mať napriek tomu vojenské funkcie. Stojíme pred problémom, ako určiť hranicu medzi tými, ktorí skutočne zabíjajú, a tými, ktorí majú podpornú funkciu - šofér ozbrojeného vozidla, kuchár, ktorý pripravuje jedlo pre vojakov, inžinier, ktorý navrhuje ponorku. Ako už bolo spomenuté, v rôznych spoločnostiach existujú rôzne právne klasifikácie personálu, ktorý robí v podstate tie isté veci. Problém stanovenia hranice medzi vojenským a civilným zamestnaním sťažuje úzka integrácia armády do spoločnosti ako celku.

Kjell Skjelsbaek (1979) rozlišuje „dimenzie militarizmu“: behaviorálny militarizmus, militarizmus mysle a štrukturálny militarizmus.

Pod behaviorálnym militarizmom samozrejme rozumieme správanie ľudí. Správanie, na rozdiel od postojov a do istej miery aj sociálnej štruktúry, je v zásade priamo pozorovateľné. Zjednodušene povedané, militaristické správanie je nadmerné používanie násilia. Násilie môže byť namierené proti vojenským zariadeniam, ľuďom alebo objektom dôležitým pre ich prežitie. (Posledná forma ničenia sa často nazýva sabotáž.) Z jedného hľadiska je správanie najhlavnejším rozmerom militarizmu. Militaristické spoločenské štruktúry a militaristická ideológia sú znepokojujúcimi faktormi predovšetkým preto, že podmieňujú správanie, podnecujú k násiliu. To neznamená, že by sa mali prehliadať iné

negatívne účinky napríklad nadmerných vojenských výdavkov. Zaťaženie hospodárstva môže byť samo osebe veľmi vážnym problémom. Za hlavný problém však možno považovať samotné používanie nadmerného vojenského aparátu vo vojne. Tento rozmer sa skomplikuje, ak začneme evidovať rozdiel medzi latentným a skutočným používaním zbraní. Používanie hrozieb, politika brinkmanshipu a stratégia odstrašovania sú presne takýmito latentnými hrozbami použitia sily, ktoré sú však často využívané práve s úmyslom vyhnúť sa priamej konfrontácii. (Skjelsbaek, 1979)

Prekvapivý „preventívny“ útok, ktorého cieľom je napríklad eliminovať vojenský potenciál protivníka alebo zvrhnúť nepriateľský susedný režim, je ďalšou priečkou na rebríčku. Kombinácia doktrín prvého použitia a protiútoku by mohla ľahko viesť k takýmto akciám vo vzťahoch medzi veľmocami. Veľmoci aj mnohé menšie mocnosti sa aktívne zapájajú do vnútorných vojen v krajinách Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky. (Skjelsbaek, 1979)

Útok veľkého rozsahu s cieľom obsadiť územie a zničiť nepriateľa, a to nielen jeho vojenské zariadenia, ale aj jeho populačné centrá a hospodársky potenciál, je ešte militaristickejšou akciou. Môže sa chápať ako pomsta alebo sa ospravedlňovať v zmysle nadradenej ideológie, ako to robili nacisti. Napokon, v priebehu vekov existuje mnoho príkladov bezohľadného zabíjania. (Skjelsbaek, 1979)

K niektorým zverstvám dochádza vo všetkých vojnách, dokonca aj v tých, ktoré sa vedú v obmedzenom rozsahu a s obmedzenými cieľmi. V niektorých vojnách sa však zabíjanie a vyhladzovanie národov a skupín stáva cieľom samým osebe. To je vrcholný militarizmus. (Skjelsbaek, 1979)

Militarizmus mysle je skvele definovaný Skjelsbaek-om (1979):

„Podľa Ústavy UNESCO „vojna začína v mysliach ľudí“. Ako všetky ostatné teórie vojny, aj táto je nedostatočná. Obsahuje však dôležitý bod: Na rozdiel od prírodných katastrof sú vojny výsledkom ľudských rozhodnutí. Ľudské rozhodnutia sú podmienené mnohými faktormi a mnohé z nich sú mimo ľudskej mysle. Niektoré podmienky sa však nachádzajú v samotnej mysli. Všeobecne sa uznáva, že niektorí jednotlivci majú väčšiu pravdepodobnosť podporovať vojny a zapájať sa do nich ako iní. Nesúhlasíme však s tým, do akej miery sa rozdielna „náchylnosť na vojnu“ jednotlivcov vysvetľuje sociálnymi faktormi alebo vrozenými vlastnosťami... Hlavným prvkom militaristického myslenia je ochota akceptovať, schvaľovať a dokonca sa tešiť z násilia.“

V poslednom rade, štrukturálny militarizmus Skjelsbaek (1979) chápe ako vzťah vlády, vojenského zriadenia a civilného obyvateľstva. Vláda, ako centrálna riadiaca jednotka, vlastní monopol na „legitímne použitie násilia“, preto je koexistencia vlády a vojenského zriadenia v zásade harmonická a tieto aspekty slúžia jeden druhému. Medzi štátmi sa líšia iba proporcie tejto harmónie. Existujú krajiny, kde vláda a vojenské zriadenie znamenajú jedno a to isté, prípadne krajiny kde je vojenské zriadenie značne prerastené štruktúrami verejného života. Taktiež ale existujú krajiny, kde vojenské zriadenie hrá iba malú, či symbolickú úlohu. Toto sú spôsoby, akými dokážeme merať dimenzie militarizmu.

Zatiaľ čo v dvadsiatom storočí boli diskusie okolo militarizmu viac než opodstatnené, nakoľko sa jednalo o storočie ktoré prinieslo konflikty na škále akú svet nikdy dovtedy nevidel (prvú a druhú svetovú vojnu), nové a efektívne prostriedky neutralizácie protivníkov (letectvo, chemické zbrane, nukleárne zbrane, ako aj mnoho iného), v dvadsiatom prvom storočí je militarizmus omnoho zložitejším diskurzom.

Medzinárodné vzťahy od konca studenej vojny prešli mnohými zmenami, zaznamenali prechod od bilateralizmu ku multilateralizmu, otváranie svetovej ekonomiky a bezprecedentnú globalizáciu. Predošlé storočie štátom ukázalo, že bezhraničný a centralizovaný militarizmus nie je ekonomicky efektívnym spôsobom ako v svetovom meradle udržiavať rovnováhu síl.

Udalosti, hlavne po 11. septembri 2001, dali za vzostup procesu takzvanej „sekuritizácie“ – ide o politický manéver, kde sa vo verejnom diskurze kamuflujú témy za zdánlivú potrebu zabezpečenia, či už ochrany civilného obyvateľstva, verejného poriadku alebo inej bezpečnosti. S nadhľadom vieme argumentovať, že intervenčné operácie na blízkom východe zarobili Spojeným štátom americkým na viac problémov ako ich vyriešili – kríza duševného zdravia veteránov, destabilizácia celej spomínanej oblasti ale aj mnoho iného.

Tieto akcie boli zahalené do rúška bezpečnosti – prezident Bush označil za nepriateľa štáty, ktoré mali údajne vytvárať vhodné prostredie pre tréning teroristov ktorí mali za cieľ jediné – zničenie Spojených štátov amerických. Týmto verejným diskurzom navodil zdanie opodstatnenosti vojenskej operácie v očiach americkej verejnosti – pričom mu do karát hrala silná úroveň militarizácie americkej spoločnosti, skúsenosti z predošlých vojen a samozrejme vnímaný cassus belli v podobe teroristického útoku na Svetové obchodné centrum.

V tomto období sa Spojené štáty americké tešili pomerne hegemonickému postaveniu v medzinárodnej politike – Ruská federácia sa 10 rokov po rozpade Sovietskeho zväzu spamätávala z ekonomicky a sociálne ťažkých 90. rokov, Čínska ľudová republika ešte nebola takým ekonomickým gigantom ako ju poznáme dnes a preto neexistoval dostatočne silný protipól, ktorý by bol schopný vytvoriť dostatočne silný politický, alebo militaristický protitlak voči Spojeným štátom americkým a donútiť ich prehodnotiť svoje akcie.

V tomto období sa začalo formovať silové rozdelenie sveta ako ho poznáme dnes – Spojené štáty americké na čele Severoatlantickej aliancie ako „osa západu“ a autoritárske režimy z Ruskej federácie a Čínskej ľudovej republiky ako „východ“, alebo akýsi protipól.

Ak by sme vykonali pomerne jednoduchú analýzu správ a medzinárodnopolitických reálií, uvedomíme si, že s výnimkou nukleárnych zbraní, neexistuje dostatočne efektívny protipól k „západu“. Čína ostáva pomerne neochotná poskytovať bezpečnostné záruky a stále sa stavia do stredovej pozície – obchodníka a mediátora. Ruská federácia naopak vedie otvorený konflikt proti svojmu susedovi v podobe Ukrajiny, pričom tento konflikt môžeme charakterizovať ako zástupnícku vojnu západu voči Ruskej federácii, pričom súdiac podľa stagnácie frontových línií a nenaplnených počiatočných cieľov rozdrvenia papierovo omnoho slabšieho súpera, Ruská federácia zlyháva ako silový protipól na plnej čiare.

Práve konflikt na Ukrajine však otvoril tému militarizmu v Európskej únii, ktorá sa tešila mierovým dekádam od konca konfliktov v Juhoslávii. Dodávky zbraní, munície a techniky sú stredobodnou témou masmédií a politikov v krajinách Európskej únie, ale aj Spojených štátov amerických. Avšak nejedná sa len o dodávky pochádzajúce zo skladov vlád týchto krajín, sme svedkami súčasného vytvárania kontraktov so súkromnými dodávateľmi z mnohých týchto krajín.

Napríklad, vo februári 2024, nemecká (verejne obchodovaná) spoločnosť Rheinmetall oznámila plán na vybudovanie závodu na Ukrajine na výrobu 155 milimetrovej munície, ktorú používajú ako štandardný kaliber húfnice vo výzbroji NATO. Má sa jednať o partnerský podnik, pričom Rheinmetall bude vlastniť 51% novovzniknutej spoločnosti na Ukrajine. (Reuters) Môžeme sa domnievať, že Rheinmetall toto rozhodnutie učinil z dôvodu zjednodušenej prepravy vyrobenej munície priamo na front, pričom takéto dodávky nebudú ohrozené meniacimi sa politickými náladami v ich domovskej krajine.

4. Súkromné armády a neomedievalizmus

Po konci studenej vojny v 90. rokoch 20. storočia sa objavovala vo svete nádej, že globalizácia svetovej ekonomiky a rastúce prepojenie pomocou transportných a komunikačných technológií predíde konfliktom na takej škále, ako tomu bolo v predošlom storočí.

Avšak, nové tisícročie, ako sa môže zdať prinieslo iba transformáciu militarizmu, z takého aký sme ho poznali predtým. Nakoľko pre svetové veľmoci zanikla priama hrozba vojenskej konfrontácie súperom na podobnej silovej úrovni, nastalo v 90. rokoch 20. storočia obdobie značného odzbrojovania. USA, Ruská federácia ako nástupnícky štát Sovietskeho zväzu, Veľká Británia a mnoho iných svetových veľmocí začalo prepúšťať nadbytočný, nepotrebný vojenský personál, ale potrebovali nájst' spôsob ako využiť chátrajúce sklady zbraní a munície. Preto sa svet militarizmu transformoval z priameho konfliktu do konfliktu zástupníckeho. V tomto novom svetovom zriadení dáva omnoho väčší ekonomický ako aj strategický význam si vybrať stranu, ktorá najviac zodpovedá záujmom danej veľmoci a tú podporiť, či už zásobami zbraní, operatívne alebo ekonomicky. Preto nastupuje éra takzvaného „neomedievalizmu“.

Priamu vojenskú intervenciu na ochranu záujmov či presadenie politiky nahrádza využívanie súkromných vojenských sprostredkovateľov. Podobne, ako panovníci v stredoveku často využívali služby nájomných žoldnierov, aby nemuseli neustále udržiavať veľké regulérne armády, tak dnes vlády často siahajú po službách súkromných vojenských sprostredkovateľov, v úlohách kde by využitie regulárnych síl nebolo politicky alebo inak možné.

Sean McFate (2014) označuje tento koncept neomedievalizmu ako systém prekrývajúcich sa vzťahov, príslušností a lojality medzi subjektmi, kde štát nefiguruje ako centrálna postava týchto multipolárnych vzťahov. Westfálsky systém, ktorý dominoval poriadku v medzinárodnej politike posledné storočia, zažíva skúšku meniacich sa časov. Od konca studenej vojny postupne prestáva byť štát monopolným aktérom v oblasti využitia vojenskej sily na dosiahnutie vlastných cieľov.

McFate vo svojej knihe spomína prácu „The Anarchical Society“ zo 70. rokov profesora Hedley-ho Bull-a.

Bull hľadal dôkazy o neomedievalizme vo svojej dobe. Navrhol päť kritérií na overenie jeho existencie: technologické zjednotenie sveta, regionálna integrácia štátov, vznik nadnárodných organizácií, rozpad štátov a obnovenie súkromného medzinárodného násillia. Po zvážení dospel k záveru, že niektoré prvky neomedievalizmu existujú a že sekulárny „neomedieválny poriadok“ by mohol byť možný, ale celkovo túto myšlienku odmietol ako nedostatočne „užitočnú a životaschopnú! na to, aby nahradila štátny systém.

Nie je prekvapujúce, že Bull našiel len málo dôkazov o neomedievalizme, keďže písal v polovici 70. rokov 20. storočia na vrchole studenej vojny, keď svetovej politike dominovali dva veľmocenské štáty a vestfálsky poriadok bol na vrchole. Teraz, keď sa studená vojna skončila, je však čas prehodnotiť Bullovo pôvodné skúmanie neomedievalizmu a posúdiť, či pomaly nahrádza vestfálsky poriadok. Už teraz existujú silné dôkazy o tom, že súkromné medzinárodné násillie sa vracia do medzinárodných vzťahov.

McFate, ako veterán americkej armády, ako aj súkromného vojenského sektora opisuje tento koncept anekdoticky:

„Globálne riadenie a použitie vojenských opatrení je dnes vo výlučnej kompetencii národných štátov a Organizácie Spojených národov, ktorá sa skladá zo štátov. Vojnu môžu viesť len štáty a korporácie, skupiny na ochranu ľudských práv, bohatí ľudia a všetci ostatní neštátni aktéri majú zakázané používať vojenskú silu na dosiahnutie svojich cieľov. Humanitárna intervencia organizovaná a vedená neštátnymi aktérmi by túto normu hrubo spochybnila a vytvorila by nebezpečný precedens.“

Tento citát bol napísaný McFateom v kontexte konfliktu v Dárfúre – kde predtým než sa medzinárodné spoločenstvo zmobilizovalo, zvažovala intervenciu práve súkromná skupina Blackwater, podporovaná nemenovanými skupinami na ochranu ľudských práv. Tvrdí, že Blackwater a jeho dcérska spoločnosť Greystone by boli schopné dodať riešenia, či už v podobe pechotných operácií, tréovania militantov alebo aspoň dronového monitoringu. Avšak zároveň dodal, že k intervencii nedošlo, práve z dôvodu že Blackwater nechcel rozhnevať svojho najväčšieho zákazníka – Vládu Spojených Štátov amerických.

„Tento model neomedievalizmu poskytuje presvedčivý opis súčasných medzinárodných vzťahov. Stredovekí panovníci sa delili o moc s pápežom, mocnými vojenskými veliteľmi a ďalšími osobami, čo viedlo k zložitej politike a intrigám. Porovnajme túto realitu s dnešnými okolnosťami: moderné štáty sú sotva jedinou autoritou; za platné authority alebo hlasy sa považujú aj mnohé iné subjekty vrátane mimovládnych organizácií,

OSN, medzinárodné súdy, nadnárodné spoločnosti a dokonca aj medzinárodné teroristické alebo zločinecké siete. “

Keď túto problematiku rozanalizujeme v hypotetickej rovine – dostatočne početná, organizovaná a vybavená skupina súkromných vojakov dokáže prerásť do prostriedku na vykonávania vôle jednotlivca, ktorý takúto skupinu ovláda. Militarizácia spoločnosti a neomedievalizácia ozbrojených konfliktov sú práve dôvodom za vzostupom súkromných armád v 21. storočí.

5. Súkromný vojenský priemysel

Druhou dimenziou tohto nového svetového poriadku je súkromný vojenský priemysel. Hlavne v západných krajinách, ako sú Spojené štáty americké alebo Nemecko ustúpil štátom vlastnený priemysel v oblasti vojenského dodávateľstva a nastúpil trhový mechanizmus. Z niektorých najväčších súkromných dodávateľov si môžeme vymenovať napríklad: Rheinmetall v Nemecku, RTX Corporation (skoršie Raytheon Technologies), Lockheed Martin alebo Boeing v Spojených štátoch amerických a mnoho iných.

5.1. Lockheed Martin

Tento takzvaný „vojenský industriálny komplex“ (pojem zaužívaný bývalým americkým prezidentom, Dwightom D. Eisenhowerom) zohráva masívnu úlohu v domácom, ale aj zahraničnopolitickom svete. Zoberme si napríklad Lockheed Martin – Spoločnosť stojaca za vývojom a výrobou viacúčelového bojového lietadla F-35 Lightning II. Cena vývojového a operačného programu tohto lietadla dosiahla v roku 2019 1,5 bilióna dolárov, pričom tento výdavok bol priamo krytý zo štátnych zdrojov Spojených štátov amerických. Lockheed Martin mimo iné stojí za lietadlom C-130 Hercules alebo balistickými strelami UGM-133 Trident II. (podľa dokumentov z SEC za rok 2022)

Podľa dokumentov z komisie pre kontrolu cenných papierov Spojených štátov amerických (SEC), verejne obchodovaný Lockheed Martin dosiahol obrat 67,571 miliárd amerických dolárov v roku 2023 s operatívnym ziskom 6,920 miliárd amerických dolárov. Za povšimnutie tiež stojí vývoj cien akcií tohto vojenského dodávateľa – cena poskočila z 355 dolárov a 41 centov amerických 31. decembra 2021 na rekordných 486 dolárov a 49 centov

amerických presne o 12 mesiacov – na konci roka 2022 – teda v roku kedy začal Ukrajinský konflikt.

Date	Open	High	Low	Close*	Adj Close**	Volume
Mar 11, 2022	442.00	448.69	438.61	439.04	416.33	2,649,100
Mar 10, 2022	450.63	456.96	442.24	444.36	421.37	3,049,600
Mar 09, 2022	437.50	455.74	432.43	448.72	425.51	3,477,300
Mar 08, 2022	463.78	468.00	448.36	448.99	425.76	4,133,700
Mar 07, 2022	463.01	479.99	463.00	466.15	442.03	5,210,100
Mar 04, 2022	450.05	462.66	443.07	458.15	434.45	3,320,300
Mar 03, 2022	444.72	455.90	437.44	447.82	424.65	4,603,500
Mar 02, 2022	445.37	451.56	429.28	450.00	426.72	5,003,400
Mar 01, 2022	435.00	458.53	435.00	456.61	432.99	5,719,300
Feb 28, 2022	413.81	433.90	413.50	433.80	411.36	5,808,600
Feb 28, 2022	2.8 Dividend					
Feb 25, 2022	395.23	414.45	395.22	409.49	385.65	3,376,300
Feb 24, 2022	398.23	398.98	387.42	395.71	372.67	4,140,900
Feb 23, 2022	389.17	390.28	384.50	388.90	366.26	1,839,500
Feb 22, 2022	391.27	393.42	385.07	386.20	363.72	1,680,900
Feb 18, 2022	389.14	391.08	385.71	386.46	363.96	1,459,900
Feb 17, 2022	386.12	391.69	385.77	388.77	366.14	1,248,800
Feb 16, 2022	382.85	388.71	382.00	386.90	364.38	1,776,800
Feb 15, 2022	381.91	387.30	378.32	382.22	359.97	2,418,600
Feb 14, 2022	393.98	395.52	383.79	386.97	364.44	2,799,800

Obrázok 1 - Historický vývoj cien akcií Lockheed Martin medzi 14. februárom 2022 a 11. marcom 2022, v amerických dolároch, Yahoo Finance.

<https://finance.yahoo.com/quote/LMT/history?period1=1644624000&period2=1647043200&interval=1d&filter=history&frequency=1d&includeAdjustedClose=true>

Pri analýze vývoja obchodovania s akciami Lockheed Martin je možné pozorovať zdvojnásobenie obchodovaného objemu akcií tejto spoločnosti medzi 23. februárom 2022 a 24. februárom 2022 – čiže v deň začiatku ruskej invázie na Ukrajinu. Z historických údajov je taktiež možné pozorovať fakt, že za menej než dvojtýždňové obdobie narástla cena akcií tejto spoločnosti o viac ako 70 amerických dolárov. Cena akcií sa zastabilizovala na približne 435 amerických dolároch v čase písania tejto práce.

Tento jav je o to zaujímavejší, že Lockheed Martin nie je jedna zo spoločností ktorá by sa masívne podieľala na dodávkach zbraní Ukrajine.

Za úspechom Lockheed Martin stojí hlavne masa objednávok lietadiel F-35 ktorá nasledovala po udalostiach z 24. februára 2022. Veľa európskych krajín – napríklad

Nemecko, Fínsko, Grécko, ale aj Poľsko či Holandsko majú čakajúce objednávky týchto lietadiel, pričom aj napríklad Česko podpísalo memorandum o porozumení so Spojenými štátmi americkými ohľadom nákupu 24 kusov bojových lietadiel F-35. Táto česká objednávka, vrátane lietadiel, munície a príslušného vybavenia predstavuje cenu 5,62 miliardy amerických dolárov. (Breaking Defense, 2022)

5.2. Rheinmetall

Druhá spomenutá spoločnosť, nemecký Rheinmetall zažil podobný vývoj v cenách svojich akcií. Tesne po invázii začali ceny a obchodovaný objem akcií taktiež rásť veľmi rýchlym tempom, z 97 eur aj 82 eurocentov na 160 eur rovných len 4 dni po začiatku invázie. Z priloženej tabuľky je tiež možné pozorovať masívny nárast obchodovaného objemu akcií, ktorý sa takmer stonásobil.

Za zmienku taktiež stojí fakt, že v dobe písania tejto práce je cena akcií Rheinmetall na úrovni približne 418 eur, čo je viac ako štvornásobok jej ceny z obdobia pred 24. februárom 2022. Tento nárast môžeme atribúovať viacerým faktorom – Rheinmetall je najväčším výrobcom vojenských technológií a materiálov v Nemecku, pričom vyrába mnohé z materiálov ktoré sú pravidelne dodávané Ukrajinským ozbrojeným silám, ako

napríklad 155 milimetrové delostrelecké munície či navádzané protitankové strely. (Výročná správa Rheinmetall za rok 2022)

Date	Open	High	Low	Close*	Adj Close**	Volume
Mar 11, 2022	151.45	157.70	150.55	155.15	149.85	559,778
Mar 10, 2022	142.00	152.25	142.00	151.95	146.76	488,737
Mar 09, 2022	150.45	151.25	134.70	143.85	138.94	626,889
Mar 08, 2022	156.10	159.60	150.00	151.00	145.84	516,643
Mar 07, 2022	148.10	155.85	147.55	155.30	149.99	482,376
Mar 04, 2022	146.80	154.45	145.70	148.70	143.62	571,226
Mar 03, 2022	146.30	156.60	144.20	148.70	143.62	662,658
Mar 02, 2022	162.20	162.95	142.55	151.80	146.61	1,304,331
Mar 01, 2022	139.35	159.60	137.00	156.60	151.25	1,299,905
Feb 28, 2022	160.00	160.00	129.20	133.60	129.04	1,979,521
Feb 25, 2022	105.60	107.35	102.90	107.05	103.39	704,588
Feb 24, 2022	97.82	102.25	96.00	100.05	96.63	710,063
Feb 23, 2022	96.64	98.08	96.06	96.78	93.47	180,518
Feb 22, 2022	92.38	96.54	91.88	95.90	92.62	256,799
Feb 21, 2022	97.36	97.76	93.10	93.84	90.63	158,647
Feb 18, 2022	96.50	98.08	96.38	96.44	93.15	127,392
Feb 17, 2022	97.14	97.54	95.16	96.80	93.49	113,713
Feb 16, 2022	98.12	99.64	97.78	98.18	94.83	101,006
Feb 15, 2022	95.84	97.94	95.74	97.94	94.59	199,144
Feb 14, 2022	95.10	97.54	94.76	96.08	92.80	207,889

Obrázok 2 - Historický vývoj cien akcií Rheinmetall AG medzi 14. februárom 2022 a 11. marcom 2022, v eurách, Yahoo Finance.

<https://finance.yahoo.com/quote/RHM.DE/history?period1=1644624000&period2=1647043200&interval=1d&filter=history&frequency=1d&includeAdjustedClose=true>

Rheinmetall, podporovaný financovaním zo strany nemeckej vlády taktiež presúva na Ukrajinu dnes už zastarané tankové systémy Leopard 1 a mnoho iného. Citované a preložené z webového sídla spoločnosti:

„Ukrajinská vláda uzavrela so spoločnosťou Rheinmetall zmluvu na systémy Leopard 1 vrátane 25 hlavných bojových tankov Leopard 1A5, piatich obrnených vyslobodzovacích vozidiel (Bergepanzer 2) a dvoch tankov na výcvik vodičov. Objednávka, ktorú financuje Nemecko a ktorej hodnota sa pohybuje vo vyššom dvojcifernom rozmedzí miliónov eur, zahŕňa aj výcvik, logistiku, náhradné diely, údržbu a ďalšie podporné služby.

Dodávka sa má uskutočniť v roku 2024. Systémy Leopard 1 sa v súčasnosti generálne opravujú a pripravujú na použitie v závodoch Rheinmetall v Unterlüsse a Kasseli.

Rheinmetall tak naďalej podporuje Ukrajinu stabilným prísunom taktických vozidiel. Skupina už predtým dostala za úlohu dodať Ukrajine celkovo osemdesiat bojových vozidiel pechoty Marder. Väčšina z nich sa už nachádza v krajine, kde sa osvedčili v prebiehajúcich operáciách.

Spoločnosť Rheinmetall je pripravená dodať ďalších dvadsať vozidiel Marder IFV hneď, ako na to dostane objednávku. Koncom roka 2023 a začiatkom roka 2024 Ukrajina prevezme aj päť vozidiel Caracal s možnosťou vzdušnej prepravy. V mene holandskej a dánskej vlády navyše skupina na budúci rok dodá Ukrajine štrnásť tankov Leopard 2A4. Okrem vozidiel pomáha Rheinmetall ukrajinským ozbrojeným silám aj muníciou, bezpilotnými lietadlami, zdravotníckymi zariadeniami atď.“

Na Ukrajinu majú byť priebežne doručované systémy Leopard 1 v modernizácii A5. Tieto tanky sú vyradené zo služby nemeckých ozbrojených síl a boli medzičasom nahradené modernejšími typmi Leopard 2. Tieto exportné Leopardy sú postupne oživované z dlhodobého uskladnenia firmou Rheinmetall.

5.3. RTX Corporation

Ďalšou zaujímavou firmou z kategórie súkromných vojenských korporácií je RTX Corporation (skoršie Raytheon Technologies). Táto spoločnosť sa venuje výrobe navádzaných striel, avioniky, riešení pre kyberbezpečnosť, lietadlových motorov a mnoho iného. Medzi jej zaujímavé dcérske podniky patrí napríklad firma Pratt&Whitney, ktorá je jedným z najväčších výrobcov leteckých motorov na svete. V sledovanom časovom období firma zaznamenala taktiež podstatný nárast objemu obchodovaných akcií, avšak ten sa neodrazil na ich cene, pričom v dobe písania práce sa akcie RTX Corporation obchodujú za približne rovnakú cenu ako tomu bolo pred ruskou inváziou na Ukrajinu. (Yahoo Finance)

Obraty tejto spoločnosti dosahujú podobné výšky ako tie Lockheed Martin, 68,92 miliardy amerických dolárov v roku 2023 (SEC), avšak operatívny príjem bol viac než o polovicu nižší oproti Lockheed Martin, a to 3,56 miliardy amerických dolárov. Porovnanie medzi týmito dvoma firmami je na mieste, nakoľko sa jedná o v zásade podobných vojenských dodávateľov pochádzajúcich zo Spojených štátov amerických.

5.4. Konštrukta

KONŠTRUKTA - Defence, a.s (Konštrukta defence) je slovenský výrobca a dodávateľ vojenského materiálu. Na rozdiel od spoločností ktoré sme porovnali v predošlej časti, nie je táto spoločnosť v súkromnom vlastníctve, ale je to plne štátom vlastnená

spoločnosť. Spolu so spoločnosťou ZTS - ŠPECIÁL, a.s. je vlastnená štátnou holdingovou spoločnosťou DMD Group vo výške 100%. (Účtovná závierka DMD Group)

Tento rozdiel vo vlastníckej štruktúre samozrejme neznamená, že by spoločnosť nemohla reagovať na trhové podmienky, avšak jej hospodárska činnosť je do veľkej miery kontrolovaná a ovplyvňovaná štátnym aparátom Slovenskej republiky.

Konštrukta defence je hlavným výrobcom obrnených vozidiel, munície a podobných vojenských materiálov s pôvodom v Slovenskej republike. Do jej portfólia patria produkty ako samohybná húfnica kalibru 155 milimetrov „Zuzana“, ktorá integruje delostrelecké schopnosti kompatibilné v rámci aliancie NATO, ako aj deriváty a modernizácie tejto delostreleckej platformy.

Ďalej do portfólia Konštrukty patrí aj bojové obrnené vozidlo „BOV 8x8 Vydra“, ktoré vyrába integráciou licencovanej výroby podvozkov Patria a diaľkovo ovládanej veže „TURRA 30“, ktorá obsahuje automatický kanón kalibru 30 milimetrov, odpaľovacie zariadenia na protitankové rakety tretej generácie a guľomet ráže 7,62 milimetrov. (Webové sídlo Konštrukta defence)

Konštrukta Defence, podľa verejne dostupných informácií získaných z ich účtovnej závierky, navýšila svoje ročné obraty z výšky 8,42 milióna eur v roku 2020, na 84,59 milióna eur v roku 2022

Konštrukta, aj napriek tomu, že je vlastnená štátom, bola schopná reagovať na trhové podmienky, konkrétne na dopyt Ukrajinských ozbrojených síl po jej výrobkoch a tým pádom bola schopná navýšiť svoje obraty a zisky.

5.5. Vojenský dodávateľia v kontexte konceptov militarizmu a neomedievalizmu

V každom prípade, či už ide o súkromne vlastnené firmy, ako tie, ktoré sme spomínali v predošlej časti tejto sekcie, alebo o štátom vlastnené firmy, ako je Konštrukta, je sprostredkovateľom a vyjednávačom zákaziek štát, nakoľko sa jedná o produkty spojené s národnou bezpečnosťou a predaj a vývoz takýchto produktov podlieha povoľovacím konaniam, či už na Slovensku, alebo v USA.

Eskalácia konfliktu na Ukrajine spolu s ďalšími geopolitickými napätiami spôsobila výrazné zvýšenie trhových ocenení a príjmov súkromných vojenských dodávateľských spoločností. Tento jav je symbolom širšej dynamiky militarizmu, v ktorej sa udržiavanie a

rozširovanie vojenských kapacít stáva ústredným aspektom národnej a medzinárodnej politiky. Zapojenie súkromných subjektov do poskytovania vojenského vybavenia a služieb podčiarkuje posun smerom k privatizácii vojny, ktorá je súčasťou neomedievalizmu, charakterizovaného rozptýlením štátnej moci a vznikom neštátnych aktérov v globálnom riadení.

Z akademického hľadiska nárast trhového ohodnotenia týchto firiem odráža nielen zintenzívnenie globálnych vojenských angažovaností, ale vyvoláva aj kritické otázky o povahe suverenity a monopolizácie násilia v súčasnej dobe. Privatizácia vojenských kapacít naznačuje transformáciu v konštituovaní moci, kde sa tradičná úloha štátu ako jediného arbitra ozbrojenej sily čoraz viac delí s korporátnymi subjektmi.

Okrem toho, finančný úspech súkromných vojenských dodávateľov uprostred prebiehajúcich konfliktov môže militarizmus ešte viac prehĺbiť, keďže sa posilňujú ekonomické stimuly na pokračovanie alebo rozšírenie vojny. Symbiotický vzťah medzi vojenskými cieľmi štátov a ziskovými motívami súkromných spoločností by mohol viesť k scenáru, v ktorom by logika rastu trhu a hodnoty pre akcionárov mohla ovplyvňovať rozhodnutia o vojne a mieri. Toto prelínanie hospodárskych a vojenských záujmov môže spochybniť etické a politické rámce, ktorými sa tradične riadi štátna moc a diplomacia, čo môže mať významné dôsledky pre globálny mier a bezpečnosť.

6. Súkromné vojenské spoločnosti

V dobe, ktorá sa vyznačuje stupňujúcim sa globálnym napätím, opätovným vzostupom neštátnych aktérov a stieraním tradičných hraníc vojny, je rozlišovanie medzi súkromnými vojenskými spoločnosťami (PMC) a súkromnými bezpečnostnými spoločnosťami (PSC) nikdy tak dôležitý. Toto rozlišovanie nielenže osvetľuje vyvíjajúci sa priestor militarizmu, ale vrhá svetlo aj na fenomén neomedievalizmu a prebiehajúcu sekuritizáciu verejnej aj súkromnej sféry. Keďže štáty a spoločnosti zápasia so zložitou moderných hrozieb, vzostup týchto súkromných subjektov ponúka riešenia aj výzvy, a preto je pochopenie ich úloh, zodpovednosti a vplyvov nevyhnutné.

Militarizmus, ktorý bol kedysi výlučnou doménou štátnych ozbrojených síl, prešiel transformáciou. PMC so svojou schopnosťou zapojiť sa do bojových a strategických vojenských operácií predstavujú významný posun smerom k privatizácii sily, čo vyvoláva otázky týkajúce sa štátnej suverenity, zodpovednosti a povahy moderného konfliktu.

Neomedievalizmus, koncept, ktorý naznačuje návrat k decentralizovanému politickému a hospodárskemu poriadku pripomínajúcemu stredovek, je v tejto súvislosti mimoriadne relevantný. Vznik PMC a PSC ako mocných neštátnych aktérov stiera hranice tradičnej štátnej autority a medzinárodných noriem, čo je ozvenou roztriešteného, multicentrického sveta stredoveku.

Sekuritizácia sa rozšírila mimo sféry štátnej bezpečnosti a zahŕňa širokú škálu spoločenských záujmov vrátane ochrany súkromných záujmov a zabezpečenia globálneho obchodu a infraštruktúry. V tomto prostredí zohrávajú kľúčovú úlohu PSC, ktoré ponúkajú služby od osobnej ochrany až po kybernetickú obranu.

Potreba rozlišovať medzi PMC a PSC vyplýva z ich rozdielnych úloh v tejto zložitej tapisérii militarizmu, neomedievalizmu a sekuritizácie. Keďže tieto spoločnosti čoraz viac ovplyvňujú dynamiku globálnej bezpečnosti, je nevyhnutné pochopiť ich odlišné charakteristiky, operačný rozsah a regulačné rámce. Cieľom tohto článku je rozobrať tieto rozdiely a ponúknuť pohľad na dôsledky pre medzinárodné právo, etické riadenie a ochranu ľudských práv v čoraz viac privatizovanom a fragmentovanom globálnom poriadku.

V dnešnom zložitom globálnom prostredí sa úlohy súkromných vojenských spoločností (PMC) a súkromných bezpečnostných spoločností (PSC) stávajú čoraz významnejšími a niekedy aj spornými. Oba typy organizácií ponúkajú služby, ktoré zahŕňajú poskytovanie ozbrojených a neozbrojených bezpečnostných opatrení, avšak ich operačný

rozsah, právne rámce, klientela a vnímanie verejnosťou sa výrazne líšia. Pochopenie rozdielu medzi PMC a PSC je nevyhnutné na pochopenie nuáns moderných bezpečnostných operácií a ich dôsledkov pre medzinárodné právo, národnú suverenitu a ľudské práva.

Definícia a základné funkcie: súkromné vojenské spoločnosti (PMC) sú firmy, ktoré poskytujú vojenské služby vrátane bojových operácií, strategického plánovania, spravodajstva a logistickej podpory. PMC sú často najímané vládami na doplnenie oficiálnych ozbrojených síl v konfliktných oblastiach, na vykonávanie mierových misií alebo na poskytovanie výcviku miestnym jednotkám. Ich personál zvyčajne tvoria bývalí vojenský dôstojníci, vojaci a špecialisti, ktorí sa zapájajú do bojových operácií alebo ich podporujú.

Súkromné bezpečnostné spoločnosti (PSC) sa na druhej strane zameriavajú na poskytovanie bezpečnosti na ochranu jednotlivcov, komerčného majetku a nebojových zón. Ich služby siahajú od ponuky osobných strážcov pre vysokopostavené osoby až po realizáciu bezpečnostných opatrení pre korporácie vrátane ochrany majetku, kybernetickej bezpečnosti a riadenia rizík. PSC pôsobia v konfliktných aj nekonfliktných zónach a slúžia súkromným klientom, mimovládnym organizáciám a niekedy aj vládnym agentúram v úlohách, ktoré nezahŕňajú aktívny boj.

PMC často čelia kritike a kontroverzii v dôsledku ich účasti na bojových operáciách a vnímanej nedostatočnej zodpovednosti v konfliktných zónach. Činnosť PMC môže rozostrieť hranice medzi národnými ozbrojenými silami a súkromnými dodávateľmi, čo vedie k etickým dilemám a otázkam o suvereníte, motívoch zisku vo vojne a outsourcingu vojenských síl.

Aj keď sú PSC zvyčajne menej kontroverzné, môžu tiež čeliť etickým otázkam týkajúcim sa použitia sily, dôvernosti informácií o klientoch a potenciálnych konfliktov záujmov. Ich úloha pri poskytovaní základných bezpečnostných služieb sa však vo všeobecnosti považuje za menej kontroverznú za predpokladu, že pôsobia v právnom a etickom rámci svojich príslušných jurisdikcií.

Medzi primárnu klientelu PMC patria vlády jednotlivých štátov a medzinárodné organizácie, ktoré potrebujú vojenskú expertízu, doplnkové sily alebo logistickú podporu v

konfliktných oblastiach. Ich operácie sa často vyznačujú priamou účasťou na bojových operáciách alebo ich podporou, strategickým vojenským plánovaním a výcvikom.

Naopak, PSC sa starajú o širší okruh klientov vrátane súkromných podnikov, jednotlivcov, mimovládnych organizácií a niekedy aj vládnych agentúr, ktoré potrebujú nebojové bezpečnostné riešenia. Zameriavajú sa na prevenciu, ochranu a reakciu na hrozby tak, aby sa vyhli zapojeniu do vojnových alebo priamych bojových operácií.

Pre účely tejto práce však budeme rozoberať primárne fungovanie a operácie súkromných vojenských spoločností (PMC)

6.1. Executive Outcomes

Koniec 20. storočia, najmä záverečné roky studenej vojny, priniesli zložitú geopolitickú situáciu, ktorá sa vyznačovala zmenami v dynamike moci a vznikajúcimi konfliktmi, najmä v Afrike. Južná Afrika uprostred vnútorných otrasov spôsobených apartheidom zohrávala v tomto meniacom sa prostredí významnú úlohu. Krajina sa nachádzala v stave transformácie, pričom jej vláda a vojenský aparát boli hlboko zapojené do regionálnych konfliktov a podporovali protikomunistické režimy a hnutia (Singer, 2009).

Práve v tomto prostredí bola založená spoločnosť Executive Outcomes (EO). Po skončení apartheidu a následnom znížení počtu príslušníkov Juhoafrických obranných síl (SADF) zostal v novej Juhoafrickej republike prebytok vysokokvalifikovaného vojenského personálu bez jasného účelu a budúcnosti. EO využila túto situáciu tým, že naverbovala týchto veteránov a ponúkla im platformu na využitie ich zručností v súkromných vojenských misiách na celom kontinente (Barlow, 2007).

V tomto období sa tiež zvýšila nestabilita štátov a občianske vojny v Afrike, čo zvýšilo dopyt po službách ponúkaných PMC, ako je EO. Štáty bohaté na prírodné zdroje, ale sužované konfliktami, hľadali externú pomoc na ochranu majetku a obnovenie poriadku, čo ďalej posunulo EO do pozície rozhodujúceho hráča v súkromnom vojenskom priemysle (Singer, 2009).

Spoločnosť Executive Outcomes (EO) je neoddeliteľne spojená s osobnou históriou jej zakladateľa, Eebena Barlowa a geopolitickou situáciou na konci 80. a začiatku 90. rokov 20. storočia. Barlow, bývalý podplukovník Juhoafrických obranných síl (SADF), slúžil v ozbrojených silách v období, keď Južná Afrika čelila medzinárodnej izolácii kvôli svojej politike apartheidu a bola zapojená do cezhraničných vojen v Namíbii a Angole, ako aj do

vnútorných protipovstaleckých operácií (Barlow, 2007). Koniec apartheidu a následné zníženie počtu príslušníkov SADF mali za príčinu, že mnohí skúsení veteráni hľadali nové spôsoby ako využiť schopnosti nadobudnuté v ozbrojených silách. Barlow si uvedomoval prebytok vojenských vyslúžilcov a zároveň rastúci dopyt po súkromných bezpečnostných a vojenských službách na celom svete, a preto predpokladal novú úlohu týchto veteránov na vznikajúcom trhu súkromných vojenských spoločností (PMC).

Spoločnosť Executive Outcomes bola založená v roku 1989 na pozadí sveta, ktorý sa prispôboval koncu studenej vojny a následným zmenám v dynamike globálnej bezpečnosti. Spoločnosť využila pozíciu Južnej Afriky, ktorá disponovala vysokokvalifikovaným vojenským personálom so skúsenosťami s nekonvenčnou vojnou a operáciami v náročných podmienkach (Singer, 2009). EO sa spočiatku zameriavala na poskytovanie poradenských služieb, výcviku a operačnej podpory vládam a nadnárodným spoločnostiam, ktoré čelili bezpečnostným výzvam, najmä v Afrike. Prvé významné zákazky spoločnosti boli v Angole a Sierra Leone, kde zohrala rozhodujúcu úlohu pri ovplyvňovaní výsledkov konfliktov. V Angole si spoločnosť EO najala vláda na zabezpečenie ropných zariadení a boj proti povstalcovi z Národného zväzu za úplnú nezávislosť Angoly (UNITA), čím preukázala potenciál súkromných vojenských síl v moderných konfliktoch (Singer, 2009).

Založenie EO odrážalo aj širšie trendy smerujúce k privatizácii vojenských a bezpečnostných služieb, čo bola čiastočne reakcia na zvýšenú komplexnosť bezpečnostných výziev po skončení studenej vojny. Krajiny a spoločnosti pôsobiace v oblastiach ohrozených konfliktami potrebovali špecializované služby, ktoré tradičné štátne ozbrojené sily neboli schopné alebo ochotné poskytnúť. Vznik EO vyplnil túto medzeru a ponúkol kombináciu vojenských odborných znalostí, strategického plánovania a schopností rýchlej reakcie, ktoré v tom čase nemali obdobu (Singer, 2009).

Barlowovo vedenie a prvé úspechy spoločnosti vytvorili z EO model pre budúce PMC. Operácie spoločnosti, najmä jej priama účasť v bojoch, však vyvolali etické a právne otázky o úlohe súkromných síl v štátnych konfliktoch. Napriek týmto kontroverziám bol vplyv spoločnosti EO na súkromný vojenský priemysel nepopierateľný, keďže stanovila normy operačnej efektívnosti, zodpovednosti a profesionalizácie súkromných vojenských služieb.

Koniec apartheidu v roku 1994 priniesol do Juhoafrickej republiky významné zmeny, a to aj v jej zahraničnej a bezpečnostnej politike. Nová vláda vedená Africkým národným kongresom (ANC) sa snažila podporovať mier a demokraciu v Afrike a menej sa stotožňovala so žoldnierskymi aktivitami, ktoré predstavovali spoločnosti ako Executive Outcomes. Tento posun bol čiastočne spôsobený snahou o opätovné začlenenie Južnej Afriky do medzinárodného spoločenstva a zbavenie sa negatívneho statusu, ktorý mala počas rokov apartheidu. (Singer, 2009)

V roku 1998 juhoafrická vláda prijala zákon o zahraničnej vojenskej pomoci, ktorý zakazoval juhoafrickým občanom zapojiť sa do zahraničných vojenských aktivít bez súhlasu vlády. Táto legislatíva bola priamou reakciou na aktivity PMC ako Executive Outcomes, ktoré si vyslúžili medzinárodnú kritiku za svoju účasť v konfliktoch na celom kontinente. Tento zákon takmer znemožnil spoločnosti EO pôsobiť v právnom rámci Južnej Afriky, čo výrazne ovplyvnilo jej obchodný model a operačné schopnosti. (Singer, 2009)

V 90. rokoch 20. storočia došlo k zmene africkej politickej scény, keď sa kontinentom prehnala vlna demokratizácie. V tomto období sa tiež zvýšil dôraz na africké riešenia afrických problémov, čo viedlo k vytvoreniu regionálnych bezpečnostných mechanizmov, ako je napríklad architektúra mieru a bezpečnosti Africkej únie. Tento vývoj znížil dopyt po službách ponúkaných PMC, ako sú Executive Outcomes. Vlády a medzinárodné organizácie začali hľadať legitímnejšie formy vojenskej a bezpečnostnej pomoci a uprednostňovali štátne a multilaterálne intervencie pred súkromnými vojenskými riešeniami.

Okrem toho medzinárodné spoločenstvo prostredníctvom OSN a iných globálnych inštitúcií začalo dôkladnejšie kontrolovať a regulovať činnosť PMC, čo viedlo k zníženiu legitímnosti a prijateľnosti ich operácií. Zapojenie PMC do konfliktov sa čoraz viac považovalo za faktor, ktorý prispieva skôr k predlžovaniu konfliktov než k ich riešeniu.

6.1.1. Simon Mann a nepodarený prevrat v Rovníkovej Guinei

Pokus o štátny prevrat v Rovníkovej Guinei v roku 2004 predstavuje kritický bod v príbehu moderného žoldnierstva, ktorý poukazuje na zložitú súhru medzi politickými ambíciami, využívaním zdrojov a tieňovými operáciami súkromných vojenských spoločností (PMC).

Sprisahanie s cieľom zvrhnúť prezidenta Rovníkovej Guiney Teodora Obianga Nguemu Mbasoga bolo motivované kombináciou politických a ekonomických faktorov. Obiangova vláda bola napriek ropnému bohatstvu krajiny poznačená obvineniami z

porušovania ľudských práv a korupcie. Cieľom organizátorov prevratu, medzi ktorými boli žoldnieri a predstavitelia opozície, bolo dosadiť za prezidenta exilového opozičného lídra Severa Moto, (Chesterman; Lehnardt, 2007) pretože predpokladali, že nová vláda bude priaznivejšia pre ich záujmy, najmä pri zabezpečovaní lukratívnych zmlúv na ťažbu ropy.

Simon Mann sa do pokusu o prevrat zapojil na základe svojich odborných znalostí a kontaktov v odvetví PMC. Operácia sa opierala o Boeing 727, ktorý Mann a jeho spoločníci použili na prepravu žoldnierov a zbraní do Zimbabwe s konečným cieľom dostať sa do Rovníkovej Guiney a uskutočniť prevrat. Lietadlo naplnené 64 žoldniermi a arzenálom určeným na operáciu pristálo na medzinárodnom letisku v Harare pod zámienkou doplnenia paliva. Zimbabwianske orgány však na základe získaných spravodajských informácií zatkli Manna a jeho tím, čím odhalili plán prevratu skôr, ako sa mohol začať. (The Guardian, 2004)

Po svojom zatknutí čelil Simon Mann súdnemu konaniu v Zimbabwe, kde bol najprv obvinený z menších trestných činov a potom čelil závažnejším obvineniam z pašovania zbraní a plánovania štátneho prevratu. Jeho odsúdenie viedlo k trestu vo väznici s maximálnou ostrahou Chikurubi v Harare. V roku 2008 bol vydaný do Rovníkovej Guiney. (Reuters, BBC News)

6.2. Blackwater

Vznik spoločnosti Blackwater predstavuje transformačnú kapitolu v histórii súkromných vojenských a bezpečnostných služieb. Spoločnosť, ktorú v roku 1997 založil Erik Prince, bývalý dôstojník námorných síl SEAL (Scahill, 2007), vznikla na základe vízie podporovať armádu a orgány činné v trestnom konaní prostredníctvom pokročilých výcvikových riešení. Vznik spoločnosti Blackwater nebol len vytvorením ďalšieho dodávateľa obranných služieb, ale založením spoločnosti, ktorá sa stala jednou z najvplyvnejších a najkontroverzejších súkromných vojenských spoločností (PMC) na svete.

Erik Prince svojou minulosťou v jednotkách Navy SEALs zásadne ovplyvnil fungovanie a činnosť spoločnosti Blackwater. Prince, ktorý sa narodil v bohatej a politicky prepojenej rodine, bol inšpirovaný svojimi vojenskými skúsenosťami a túžbou prispieť k národnej bezpečnosti v novom, sprivatizovanom kontexte. Jeho vízia bola jasná: ponúknuť bezkonkurenčné taktické výcvikové zariadenia a služby, ktoré by armáda Spojených štátov mohla využiť na zvýšenie svojej pripravenosti a operačných schopností. S počiatočnou investíciou zo svojho osobného majetku získal Prince 6 000 akrov pôdy v Severnej Karolíne,

pričom si túto lokalitu vybral pre jej odľahlosť a prírodné prekážky, ktoré poskytovala mokradná oblasť známa ako Great Dismal Swamp. Táto lokalita sa mala stať srdcom výcvikového areálu spoločnosti Blackwater, pomenovaného podľa tmavej vody v bažine, ktorá odrážala nepriehľadné operácie a poslanie spoločnosti (Scahill, 2007).

V prvých rokoch sa spoločnosť Blackwater zamerala predovšetkým na výcvik. Spoločnosť vybudovala zariadenia vrátane strelníc, simulátorov mestského boja a jazdných dráh na replikovanie prostredia s vysokým stupňom ohrozenia. Tieto zariadenia priťahovali nielen vojenský personál a personál orgánov činných v trestnom konaní zo Spojených štátov, ale aj zahraničné vojenské jednotky, ktoré hľadali pokročilý výcvik nedostupný inde (Pelton, 2006). Služby spoločnosti Blackwater sa rýchlo rozšírili a zahŕňali výcvik osobných strážcov, výcvik ostreľovačov a špecializované kurzy prispôbené na protiteroristické operácie. Toto obdobie sa vyznačovalo výrazným rastom, keďže spoločnosť Blackwater vyťažila zo svojej jedinečnej ponuky a Princeových kontakty na získanie zmlúv s vládnymi agentúrami.

Vzostup spoločnosti Blackwater nebol len výsledkom dopytu na trhu, ale bol aj odrazom meniaceho sa prostredia v oblasti vojenskej angažovanosti a stratégie národnej obrany. Koncom deväťdesiatych rokov a začiatkom roku 2000 došlo k posunu smerom k privatizácii a outsourcingu v mnohých odvetviach vrátane obrany. Založenie spoločnosti Blackwater sa zhodovalo s týmto trendom a ponúklo model, ako by súkromné subjekty mohli dopĺňať tradičné vojenské sily (Singer, 2009). Schopnosť spoločnosti poskytovať širokú škálu služieb, od taktického výcviku po logistickú podporu a operačné plánovanie, ju postavila do pozície univerzálneho prínosu pre armádu USA a spojenecké krajiny.

Okrem toho možno skorý úspech spoločnosti Blackwater pripísať jej schopnosti reagovať na vznikajúce bezpečnostné výzvy. Svet vstupoval do novej éry asymetrickej vojny, ktorú charakterizovali teroristické hrozby a nekonvenčné bojové zóny. Výcvikové programy spoločnosti Blackwater boli navrhnuté tak, aby pripravili vojenský personál a personál orgánov činných v trestnom konaní na tieto výzvy, pričom kladli dôraz na prispôsobivosť, rýchle rozhodovanie a špecializované zručnosti (Scahill, 2007). Povesť spoločnosti, ktorá je v tejto oblasti vynikajúca, prilákala klientov z celého sveta a upevnila jej postavenie popredného poskytovateľa vojenského výcviku a bezpečnostných služieb.

Celkovo možno konštatovať, že založenie a prvé roky existencie spoločnosti Blackwater sa vyznačovali rýchlym rastom, inováciami a strategickým zosúladením s

vyvíjajúcimi sa potrebami vojenských a policajných orgánov na celom svete. Úspech spoločnosti v tomto období pripravil pôdu pre jej expanziu do oblasti operačných bezpečnostných služieb, čo nakoniec viedlo k jej významnej úlohe v globálnych bezpečnostných záležitostiach. Odkaz prvých rokov existencie spoločnosti Blackwater je svedectvom vízie Erika Princea a meniacej sa dynamiky vojenskej angažovanosti, v ktorej súkromné spoločnosti začali zohrávať čoraz významnejšiu úlohu.

6.2.1. Expanzia spoločnosti Blackwater po 11. septembri 2001

Teroristické útoky z 11. septembra 2001 poslúžili ako katalyzátor bezprecedentných zmien v globálnej bezpečnostnej dynamike, ktoré zmenili úlohu a dopyt po súkromných vojenských spoločnostiach (PMC), ako je Blackwater. Po týchto útokoch Spojené štáty a ich spojenci začali rozsiahle vojenské kampane v Afganistane a Iraku, operácie, ktoré poukázali na obmedzenia a vyčerpané kapacity konvenčných vojenských síl v kontexte asymetrického boja v zložitom prostredí krajín ako sú Afganistan a Irak. Toto obdobie znamenalo pre Blackwater významný rozmach, keď sa zo subjektu zameraného predovšetkým na výcvik, stal mnohostranný poskytovateľ bezpečnostných služieb, ktorý sa angažuje priamo v konfliktných zónach (Singer, 2009).

Reakcia vlády USA na útoky z 11. septembra 2001 zahŕňala nasadenie masívnej vojenskej prítomnosti v zahraničí, čo následne vytvorilo značnú potrebu doplnkových služieb, ktoré by mohli byť rýchlo nasadené. Blackwater so svojimi elitnými výcvikovými priestormi a kádrom vysoko skúsených vojenských veteránov mal jedinečnú pozíciu na vyplnenie tejto medzery. Spoločnosť získala lukratívne kontrakty na zabezpečenie bezpečnosti amerického diplomatického personálu, zapojenie sa do boja proti narkotikám a terorizmu a výcvik amerických vojenských síl aj zahraničných jednotiek v komplexných protipovstaleckých operáciách (Scahill, 2007).

Jednou z najvýznamnejších úloh, ktoré Blackwater v tomto období zohrával, bola ochrana amerických diplomatov a iných vysokopostavených pracovníkov v Iraku a Afganistane. Operácie spoločnosti sa rozšírili na zabezpečenie konvojov, stráženie pevných objektov a poskytovanie možností núdzového vyslobodenia. Tieto kontrakty boli nielen finančne výnosné, ale zároveň povýšili postavenie Blackwateru na nepostrádateľnú súčasť vojenského aparátu USA v regióne (Scahill, 2007).

Rýchly rast a rozširovanie úlohy Blackwateru v prostredí s vysokými rizikami však sprevádzala zvýšená kontrola a kontroverzia. Dodávatelia spoločnosti boli často zapletení

do násilných incidentov, ktoré vyvolali otázky týkajúce sa zodpovednosti a použitia sily. Najznámejším z nich bol masaker na námestí Nisour v roku 2007, kde zamestnanci Blackwateru zabili 17 irackých civilistov. Takéto incidenty zdôraznili zložité právne a etické prostredie, v ktorom PMC pôsobili, a podnietili diskusie o vhodnosti zverenia vojenských funkcií súkromným subjektom (Simons, 2009).

Vývoj spoločnosti Blackwater v období po 11. septembri 2001 je príkladom meniacej sa povahy globálnej bezpečnosti a čoraz nejasnejších hraníc medzi súkromnými a verejnými vojenskými operáciami. Hoci prínos spoločnosti k vojenskému úsiliu USA bol nepopierateľný, etické, právne a strategické dôsledky jej činnosti sú naďalej predmetom intenzívnych diskusií a analýz. Diskusie okolo úlohy Blackwateru v Iraku a Afganistane prispeli k širšiemu prehodnoteniu využívania PMC v medzinárodných konfliktoch a k potrebe pevnejších regulačných rámcov na reguláciu ich činnosti (Singer, 2009; Scahill, 2007).

Jedna z najznámejších epizód v histórii spoločnosti Blackwater sa odohrala v roku 2007 na námestí Nisour v Bagdade, kde zamestnanci Blackwateru spustili paľbu na preplnenom dopravnom okruhu, čo malo za následok smrť 17 irackých civilistov a zranenie ďalších (Simons, 2009). Tento incident vyniesol do popredia otázky o zodpovednosti PMC, pravidlách nasadenia, ktorými sa riadia ich operácie, a o tom, do akej miery podliehajú americkému aj medzinárodnému právu (Scahill, 2007). Dôsledky incidentu na námestí Nisour viedli k rozsiahlemu rozhorčeniu, právnym sporom a prehodnoteniu spoliehania sa vlády USA na dodávateľov v oblasti bezpečnosti v konfliktných zónach.

Kontroverzie okolo Blackwateru presahovali konkrétne prípady násilia. Kritici tvrdili, že samotná povaha PMC ako Blackwater vytvára prirodzený konflikt záujmov, keďže tieto spoločnosti profitujú z konfliktov a nestability. Niektorí tvrdia, že tento motív zisku by mohol potenciálne viesť k činnostiam, ktoré skôr zhoršujú napätie alebo predlžujú konflikty, než aby prispievali k ich riešeniu (Singer, 2008).

Okrem toho právne postavenie zamestnancov PMC predstavovalo ďalšiu vrstvu zložitosti. Zmluvní dodávatelia Blackwateru neboli ani tradičnými civilistami, ani príslušníkmi ozbrojených síl, čím sa nachádzali v právnej šedej zóne, ktorá komplikovala úsilie o vyvodenie zodpovednosti za porušenie medzinárodného humanitárneho práva a vojnových zákonov. Neexistencia jasného právneho rámca, ktorým by sa riadili PMC a ich zamestnanci, viedla k problémom pri stíhaní jednotlivcov za pochybenia a vyvolávala otázky

týkajúce sa suverenity, keďže zahraniční dodávatelia pôsobili na zvrchovanom území so značnou autonómiou (Pelton, 2006).

Tieto rozpory a kritika zdôraznili potrebu väčšej regulácie a dohľadu nad súkromným vojenským a bezpečnostným priemyslom. V reakcii na problémy, na ktoré poukázala činnosť spoločnosti Blackwater, sa objavili výzvy na uzavretie medzinárodných dohôd, ktoré by upravovali činnosť súkromných a bezpečnostných služieb a zabezpečili, aby dodržiavali rovnaké právne a etické normy ako národné vojenské sily. Diskusia o úlohe Blackwateru v Iraku a Afganistane sa stala súčasťou širšej diskusie o privatizácii vojenských síl a dôsledkoch pre medzinárodnú bezpečnosť, ľudské práva a právny štát (Scahill, 2007; Singer, 2009).

6.3. Wagner PMC

V roku 2024 sa už viac nedá pochybovať o rozšírenom využívaní práve súkromných sprostredkovateľov vojenských riešení. Minulý rok bol svet svedkom azda najväčšej expanzie súkromnej vojenskej firmy – „Wagner PMC“ z Ruskej federácie. Pre účely tejto práce, bude na „Wagner PMC“ referované ako Wagner group

História Wagner group siaha do vojny v Donbase v rokoch 2014-5, keď sa z voľných žoldnierskych jednotiek vytvorilo niekoľko nezávislých bojových skupín, z ktorých každá mala silu až roty ľahkej pechoty. Nie je presne známe, ako vznikli. Vo všeobecnosti na ne dohliadali tajné služby a ruská armáda im poskytla svoje výcvikové strediská a zbrane. Tieto jednotky sa používali najmä ako sabotážne a prieskumné skupiny, ale v tejto fáze agresie v Donbase nezohrávali významnejšiu úlohu. Medzi ostatnými jednotkami vynikala jedna skupina, ktorej velil bývalý dôstojník Specnaz Dmitrij Utkin, ktorý používal volací znak Wagner. (Centre for Eastern Studies, (OSW), 2023)

Až v druhej polovici roka 2015 sa vytvorila väčšia skupina „Wagnerovcov“. Vtedy sa ruská vláda (Kremeľ) rozhodla využiť jednotku, ktorá v danom čase bojovala v Sýrii; táto skupina nepoužívala ruské identifikačné znaky, ale bojovala ako súčasť ruského vojenského kontingentu a bola prísne kontrolovaná ruskými bezpečnostnými službami. Mala to diktovať najmä snaha zakryť počet mŕtvych a zranených príslušníkov regulérnych jednotiek. Vládna propaganda mala v úmysle využiť intervenciu v Sýrii na to, aby svetu a vlastným občanom ukázala silu ruskej armády, zatiaľ čo v skutočnosti boli najrizikovejšie úlohy zverené žoldnierom. (OSW, 2023)

Kremeľ poveril Jevgenija Prigožina všeobecným dohľadom nad formovaním jednotky a za jej veliteľa vymenoval Utkina. V rokoch 2015 a 2016 sa stovky žoldnierov Wagner group zapojili do bojov proti islamským militantom v Sýrii, keďže Kremeľ vyjadril podporu Assádovmu režimu v Sýrii. Spočiatku tvorili jednu bojovú skupinu o sile ľahkého pešieho práporu. Experiment bol úspešný a v roku 2017 sa podľa centra pre východné štúdie (OSW, 2023) skupina rozšírila na štyri a neskôr šesť takýchto skupín s celkovým počtom približne 2 000 vojakov. Žoldnieri boli najaktívnejší v Sýrii na prelome rokov 2018 a 2019, ale od jari toho istého roku sa čoraz menej zapájali do bojov a postupne sa stiahli do Ruska. (OSW, 2023)

Počas tohto obdobia sa Wagner group stala dobre koordinovaným a pre Ruskú federáciu hodnotným zoskupením ľahkej útočnej pechoty. Mala však skúsenosti len s bojom proti slabo vyzbrojeným protivníkom a podporovala ju absolútna palebná prevaha ruského delostrelectva a letectva (výnimkou bola bitka pri Chášame vo februári 2018, v ktorej bola žoldnierska jednotka porazená americkými jednotkami). (OSW, 2023)

Prigožinova pozícia sa posilnila v dôsledku úspechov súkromnej vojenskej spoločnosti v rokoch 2015-7. Kremeľ ho poveril dohľadom nad novými zahraničnými operáciami. Keď sa ich angažovanosť v Sýrii znížila, začali sa žoldnieri Wagner group objavovať v niektorých afrických krajinách. Kremeľ ich využíval ako svoje „ozbrojené krídlo“ vo viacerých operáciách zameraných na presadzovanie ruských záujmov. (OSW, 2023)

V krajinách ako Líbya, Stredoafrická republika a Mali sa formácia mala využívať najmä na zabezpečenie bezpečnosti (najmä v Ruskom kontrolovaných baniach a priemyselných závodoch a počas misií ruských „poradcov“) a na výcvik miestnych ozbrojených formácií. Ich priame zapojenie do bojov sa stalo sporadickým a častejšie boli využívaní ako pacifikačné jednotky. 5. Odhaduje sa, že na začiatku roku 2022 mala Wagner group v Afrike niekoľko tisíc skúsených žoldnierov, ktorí slúžili na zmeny (niektorí boli v službe, zvyšok sa striedal doma). (OSW, 2023)

Práve Wagner group hrala podstatnú úlohu pri viacerých operáciách ozbrojených síl Ruskej federácie v rámci konfliktu na Ukrajine. Či už obliehanie Bachmutu, alebo vyplňanie dier na frontovej línii spôsobených nedostatkom regulérnych síl, žoldnieri z radov Wagner group boli integrálnou súčasťou operačných síl až do Prigožinovej smrti v auguste 2023. Po udalostiach spojených so vzburou Wagnerovských žoldnierov a následnej smrti Prigožina

a Wagnerovského veliteľa Utkina, boli elementy Wagner group integrované pod ministerstvo obrany Ruskej federácie.

Pre pochopenie rebélie Wagner group voči ruskej vláde, si musíme ilustrovať situáciu v ktorej sa Prigožin a jeho žoldnierski bojovníci ocitli v júli 2023. Bachmut je mesto v západnej časti Ukrajiny, konkrétne v Doneckej oblasti.

Koncom roka 2022, po ukrajinských protiútokoch v Charkove a Chersone, sa Bachmutsko-Soledarský front stal dôležitým ohniskom vojny a bol jednou z mála frontových línií, kde Rusko zostalo v ofenzíve. Útoky na mesto sa zintenzívnili v novembri 2022, keď boli útočiace ruské jednotky posilnené jednotkami presunutými z chersonského frontu spolu s novomobilizovanými regrútmi. V tom čase sa už veľká časť frontovej línie zmenila na pozičnú zákopovú vojnu, pričom obe strany utrpeli vysoké straty bez výrazného pokroku. Pomocou opakovaných výpadov zložených z bývalých odsúdencov sa Wagnerovským jednotkám podarilo postupne získať územie, a do februára 2023 obsadili územie na severe a juhu Bachmutu a hrozili obkľúčením, čím prinútili ukrajinské jednotky pomaly sa stiahnuť do mesta, a bitka sa zmenila na prudký mestský boj. Do marca 2023 sa ruské sily zmocnili východnej polovice mesta až po rieku Bachmutka a pokračovali v postupe do ukrajinských častí Bachmutu, ktoré kontrolovala Ukrajina. (BBC, 2023)

Dňa 20. mája 2023 bol Bachmut z väčšej časti dobytý ruskými silami, pričom ukrajinská armáda si nárokovala kontrolu nad malým pásom mesta pozdĺž diaľnice T0504. Napriek tomu Ukrajina začala protiútoky na boky ruských línií a snažila sa mesto obkľúčiť. (Institute for the study of war, (ISW), 2023)

Približne v tom istom čase 25. mája sa Wagnerovské sily začali sťahovať z mesta, s plánom aby ich nahradili regulárne ruské jednotky, v kontexte ťažkých vnútorných sporov medzi Wagnerovským vedením a ruským vrchným velením. (New York Times, 2023)

Hoci bol Bachmut spočiatku cieľom s menším taktickým významom, stal sa jednou z ústredných bitiek rusko-ukrajinskej vojny, pričom získal značný symbolický význam pre obe strany, keďže prezident Zelenskyj ho vyhlásil za „pevnosť našej morálky“ a kvôli veľkým stratám ľudskej sily a zdrojov, ktoré obe strany utrpeli pri snahe o ovládnutie mesta. Bitka o Bachmut bola opísaná ako „mlynček na mäso“ pre ukrajinskú aj ruskú armádu. Intenzita bitky a vysoký počet obetí, ktoré obe strany počas bojov utrpeli, spolu so zákopovou a mestskou vojnou, vyvolali porovnanie s bitkou pri Verdune v prvej svetovej vojne, ako aj s bitkou pri Stalingrade v druhej svetovej vojne. (BBC, 2023)

6.3.1. Eskalácia napätia

Prigožin opakovane vyjadril nespokojnosť s nedostatočným zásobovaním Kremľa muníciou. Vyhrážal sa stiahnutím svojich jednotiek, ak nebudú splnené jeho požiadavky, pričom konkrétne obviňoval ministra obrany Sergeja Šojgua a náčelníka generálneho štábu Valerija Gerasimova zo značných strát na životoch medzi bojovníkmi Wagner group, ktoré podľa neho predstavovali „desiatky tisíc“ obetí; pri inej príležitosti uviedol počet obetí 20 000.

Po ruskom vyhlásení víťazstva v Bachmute koncom mája 2023 sa Wagner group začala sťahovať z mesta a ustupovať pravidelným jednotkám. Počas tohto prechodu pretrvávali vnútorné konflikty medzi Wagner group a armádou. Prigožin tvrdil, že armáda sa pokúsila napadnúť jeho ustupujúce jednotky 3. júna aj 5. júna, ďalej tvrdil, že ruská armáda položila míny na trase, ktorou sa Wagner group počas ústupu z Bachmutu vybrala. Dňa 5. júna 2023 Prigožin prostredníctvom svojich sociálnych sietí zverejnil video, na ktorom údajne zachytáva zadržaného podplukovníka 72. ruskej brigády Romana Venevitina, ako sa priznáva, že nariadil svojim jednotkám, aby spustili paľbu na ustupujúce Wagnerovské sily. (The Guardian, 2023)

Ďalším bodom napätia bol aj rozkaz integrovať Wagnerovské sily pod vrchné velenie ruskej armády. Ministerstvo obrany vydalo rozkaz, aby žoldnieri podpísali zmluvy s ním a tým by sa efektívne dostali pod kontrolu regulérneho vedenia. Prigožin však tento rozkaz rezolútne odmietal a obvinil Sergeja Šojgua z inkompetencie. (Reuters, 2023)

6.3.2. Priebeh povstania

Vo videozázname zverejnenom 23. júna 2023 Prigožin tvrdil, že zdôvodnenia vlády na inváziu na Ukrajinu sú založené na klamstvách a že invázia bola navrhnutá na podporu záujmov ruských elít. Obvinil MO, že sa pokúsilo oklamať verejnosť a prezidenta tým, že vykreslilo Ukrajinu ako agresívneho a nepriateľského protivníka, ktorý v spolupráci s NATO pripravuje útok na ruské záujmy. Konkrétne poprel, že by k akejkol'vek ukrajinskej eskalácii došlo pred 24. februárom 2022, čo bol jeden z hlavných bodov ruského zdôvodnenia vojny. Prigožin tvrdil, že Šojgu a „oligarchický klan“ mali osobné motívy na začatie vojny. Okrem toho tvrdil, že ruské vojenské velenie zámerne zatajilo skutočný počet zabitých vojakov na Ukrajine, pričom v niektorých dňoch straty dosahovali až 1 000. (Meduza, 2023)

Prigožin vyhlásil začiatok ozbrojeného konfliktu proti ministerstvu obrany v správe, ktorú zverejnil na kanáli svojej tlačovej služby na Telegram. Vyzval osoby, ktoré majú

záujem pripojiť sa ku konfliktu proti ministerstvu, aby sa pripojili, pričom vzburu vykreslil ako odpoveď na údajný úder na jeho ľudí. (ABC News, 2023) Okrem toho Prigožin tvrdil, že Šojgu zbabelo utiekol z Rostova na Done o deviatej hodine večer. Následne Federálna bezpečnostná služba začala proti Prigožinovi súdne konanie podľa článku 279 Trestného zákonníka, ktorý sa týka ozbrojenej vzbury. (Financial Times, 2023)

V skorých ranných hodinách 24. júna prekročili Wagnerovské jednotky z Luhanska ruskú Rostovskú oblasť a rýchlo obsadili Rostov na Done, pričom nenarazili na žiadny zjavný odpor. Úspešne prevzali kontrolu nad veliteľstvom Južného vojenského okruhu a vytvorili bezpečnostný periméter v prilahlých uliciach. Sily Wagner opevnili svoje pozície nastražením mín a vytvorením bezpečnostných kontrolných stanovišť v centre Rostova. Príslušníci Wagner group na odlíšenie mali strieborné pásy na rukávoch. (the Moscow Times, 2023)

Prigožin sa na veliteľstve stretol s námestníkom ministra obrany Junus-bekom Jevkurovom a zástupcom náčelníka generálneho štábu Vladimírom Alexejevom, počas ktorého sa Jevkurov neúspešne pokúsil presvedčiť Prigožina, aby stiahol svoje jednotky. Prigožin sa potom ukryl v bunkri v meste a ujal sa velenia, keď oddiel približne tisícov Wagnerovských jednotiek postupoval na Moskvu. (Meduza, 2023)

Konvoj Wagnerovských síl smeroval k Moskve, zatiaľ čo Prigožin velil povstaniu z Rostova na Done. Obrnené kolóny, pozostávajúce z niekoľkých tisíc mužov s tankami, obrnenými vozidlami, protiletadlovými zbraňami a civilnými nákladnými autami, začali rýchlo postupovať smerom k Moskve v skorých ranných hodinách 24. júna. Zatiaľ čo jedna kolóna údajne prišla z Rostova na Done, druhá prešla z okupovaného územia Ukrajiny. (New York Times, 2023) Vozidlá postupovali cez Voronežskú oblasť, kde narazili na malý odpor. Podľa zdroja blízkeho vedeniu Doneckej ľudovej republiky sa konvoj smerujúci do Moskvy skladal z približne 5 000 bojovníkov, údajne pod vedením vyššieho veliteľa Wagner groupm, Dmitrija Utkina. (Times of India, 2023)

Pred regionálnym hlavným mestom Voronež, na polceste medzi Rostovom na Done a Moskvou, boli Wagnerovské jednotky napadnuté vrtuľníkom. Ruské letectvo utrpelo pri konfrontácii s Wagnerovskými jednotkami straty, pričom bol zostrelený najmenej jeden vrtuľník a vzdušné veliteľské lietadlo Il-22M. Podľa britského ministerstva obrany bola strata lietadla Il-22M obzvlášť významná, keďže išlo o jedno z dvanástich lietadiel tohto typu, ktoré boli kľúčové pre vojnové úsilie proti Ukrajine, pričom ukrajinské sily sa počas

celej vojny neúspešne pokúšali takéto lietadlá zostreliť. Zahynulo najmenej trinásť príslušníkov ruskej armády. (Aviation Week, 2023)

Wagnerovskí žoldnieri prešli okolo Voroneže a pokračovali v postupe cez Voronežskú oblasť počas celého skorého popoludnia bez toho, aby vstúpili do dôležitých miest.

Wagner group pokračovala do Lipeckej oblasti, približne 400 km od Moskvy. Prešli cez mesto Jelec a pokračovali na sever po diaľnici M4. v Lipeckej oblasti úrady zámerne demolovali diaľnice pomocou bagrov v snahe zabrániť postupu konvoja. Niektoré cesty boli zablokované nákladnými autami a školskými autobusmi. Armáda vytvorila obranné línie pozdĺž rieky Oka (južne od Moskvy) a zabarikádovala mostné priechody. (BBC, 2023)

Prigožin sa údajne 24. júna popoludní osobne pokúšal nadviazať kontakt s prezidentskou administratívou, pričom oslovil aj samotného Putina, ktorý sa s ním však odmietol rozprávať. Záverečné rokovania údajne viedli Anton Vaino, náčelník generálneho štábu, Nikolaj Patrušev, tajomník Bezpečnostnej rady, a Boris Gryzlov, ruský veľvyslanec v Bielorusku. (Meduza, 2023) Prigožin dôrazne trval na tom, aby sa na rokovaníach zúčastnili vysokopostavení predstavitelia, pričom Putinovo odmietnutie zapojiť sa vydláždilo cestu pre intervenciu bieloruského prezidenta Alexandra Lukašenka. Lukašenko údajne hovoril s Prigožinom na Putinovu žiadosť, pričom pôsobil ako mediátor, ktorý mal sprostredkovať dohodu. Dosiahli dohodu, ktorá znamenala, že bojovníci z Wagner group ukončia svoj postup a vrátia sa na svoje základne výmenou za záruku ich bezpečnosti (Washington Post, 2023):

Povedal som: „Žeňa (zdrobnenina Jevgenija), nikto ti nedá ani Šojgua, ani Gerasimova, najmä v tejto situácii, poznáš Putina tak dobre ako ja. Po druhé, on sa s tebou nielenže nestretne. Kvôli tejto situácii sa s vami nebude rozprávať ani telefonicky“. Prigožin najprv mlčal, ale potom vybuchol: „Ale my chceme spravodlivosť! Chcú nás uškrtiť! Pôjdeme do Moskvy!“. Povedal som: „Na polceste vás len rozdrvia ako chrobáka“.

- Alexandr Lukašenko, prejav počas odovzdávania generálskych nárameníč v Paláci nezávislosti v Minsku, Tlačová služba prezidenta Bieloruskej republiky.

Vo zvukovom vyhlásení Prigožin uviedol, že prijal dohodu, aby zabránil krviprelievaniu, a opätovne vysvetlil svoje motivácie pre vzburu, pričom zdôraznil, že nešlo o pokus o prevrat (New York Times, 2023):

Chceli rozpustiť Wagner group. Na pochod spravodlivosti sme sa vydali 23. júna. Za 24 hodín sme sa dostali do vzdialenosti 200 kilometrov od Moskvy. Za tento čas sme nepreliali ani kvapku krvi našich bojovníkov. Teraz prišla chvíľa, keď sa mohla preliať krv. Chápajúc zodpovednosť (za možnosť), že na jednej strane bude preliata ruská krv, obraciame naše kolóny a vraciame sa do poľných táborov, ako bolo naplánované.

- Jevgenij Prigožin, oficiálne vyhlásenie, kanál Telegram tlačovej služby Wagner group.

Okolo 23:00 24. júna začala Wagner group sťahovať svoje sily z Rostova na Done, 25. júna sa Wagnerovské sily začali sťahovať z Voroneže.

Hovorca Kremľa Dmitrij Peskov oznámil, že obvinenia proti Prigožinovi budú stiahnuté a že Prigožin bude poslaný do Bieloruska. podľa Peskova nebudú Wagnerovskí bojovníci stíhaní a tí, ktorí sa nezúčastnili na povstaní, budú mať možnosť podpísať zmluvy s ministerstvom obrany. Peskov ďalej tlmočil, že Wagner group, ako celok, sa vráti na svoje predchádzajúce miesta nasadenia počas vojny. Putinov úrad údajne vyjadril Lukašenkovi vďaka za jeho úsilie pri potlačení vzbury. (CNN, 2023)

Dňa 27. júna ruské úrady oznámili, že ukončili trestné vyšetrowanie a stiahli obvinenia voči Prigožinovi a ďalším účastníkom povstania a že Wagnerovská ťažká vojenská technika má byť odovzdaná ruským ozbrojeným silám. Úrady uviedli, že povstalci „zastavili akcie priamo zamerané na spáchanie trestného činu“. V Bielorusku sa v Mogilevskej oblasti údajne začala výstavba táborov pre členov Wagner group. V ten istý deň Lukašenko potvrdil príchod Prigožina do Bieloruska. (ABC Australia, 2023)

Putin tiež 27. júna uviedol, že Wagner group bola „plne financovaná“ ruskou vládou. Išlo o prvé Putinovo priznanie prepojenia medzi Wagner group a ruskou vládou, ktoré zvrátilo roky popierania akéhokoľvek prepojenia zo strany Kremľa. Putin povedal, že ruská vláda zaplatila Wagner group od mája 2022 do mája 2023 viac ako 86 miliárd RUB (940 miliónov USD). Hoci Putin tvrdil, že Wagner group je „plne“ financovaná štátom, skupina získava príjmy aj z iných zdrojov vrátane Prigožinových obchodných transakcií a platieb od vlád, ktoré si Wagner group najali (napríklad malijská vláda, ktorá údajne platila Wagner group každý mesiac viac ako 10 miliónov USD). (Maddocks, 2023)

V nasledujúcich dňoch sa Prigožin údajne vrátil do Moskvy, aby jednal o budúcnosti Wagner group. S odvolaním sa na zákony proti súkromným vojenským organizáciám

v platnosti v Ruskej federácii, Putin odmietol možnosť, že by Wagner group mohla fungovať vo forme ako do toho bodu. (AlJazeera, 2023)

6.3.3. Smrť lídrov Wagner Group a jej budúcnosť

Dňa 23. augusta 2023 havarovalo súkromné lietadlo Embraer Legacy 600 pri meste Kuženkino v Tverskej oblasti, približne 100 km severne od miesta odletu v Moskve. Medzi desiatimi obeťami boli Jevgenij Prigožin, Dmitrij Utkin a Valerij Čekalov, kľúčové postavy spoločnosti Wagner group.

Údaje získané z Flightradar24 naznačujú, že lietadlo bolo vo vzduchu o 15.00 hodine koordinovaného svetového času (UTC). Približne o 15.11 hod. dosiahlo výšku 8 500 metrov (28 000 stôp). Lietadlo si túto výšku udržalo do 15.19 h, keď vystúpilo do výšky 9 200 m (30 100 stôp). Potom lietadlo zostúpilo do výšky približne 8 400 metrov (27 500 stôp) a potom opäť vystúpilo do výšky 8 900 metrov (29 300 stôp). O 15:20 hod. a 14 sekúnd, keď sa prenos údajov ukončil, lietadlo kleslo do výšky 6 012 metrov (19 725 stôp). Lietadlo sa nakoniec zrútilo približne 100 kilometrov severne od miesta odletu na medzinárodnom letisku Šeremetievo v Moskve.

Vizuálna dokumentácia incidentu zachytila stopu pary, emisiu bieleho dymu a následne lietadlo v stave voľného pádu pred nárazom. Pozoruhodné bolo, že lietadlu chýbala časť chvosta a jedno z krídel. Odborníci sa domnievajú, že rozsiahle rozptýlenie trosiek, znamená, že lietadlo zaznamenalo katastrofálnu štrukturálnu poruchu, ktorá presahuje rámec obvyčajnej mechanickej poruchy. Trup lietadla bol objavený približne 3 km od chvostovej časti, pričom existovalo aj tretie významné pole trosiek. Ľavé krídlo sa nachádzalo 3 km od hlavného miesta havárie. (New York Times)

Podľa článku z portálu Reuters (2023), Putin 5. októbra na stretnutí Valdajského diskusného klubu v Soči povedal, že vodcovia Wagnerovcov v lietadle mohli byť pod vplyvom alkoholu alebo drog, a naznačil, že lietadlo vyhodili do vzduchu sami vlastnými zbraňami. Uviedol, že v telách sa našli úlomky ručného granátu; že neboli zistené žiadne známky „vonkajšieho zásahu“ do lietadla; že v Prigožinovej kancelárii sa našlo 10 miliárd rubľov a 5 kilogramov kokaínu; a že podľa jeho názoru mali vyšetrovatelia pri pitve obetí vykonať testy na alkohol a drogy. Putin poukázal na zhodnotenia zahraničných spravodajských služieb, ktoré popreli použitie protilietadlových systémov, ako na nepriame potvrdenie tejto hypotézy.

Zdá sa, že budúcnosť Wagner group leží v reštrukturalizácii a integrácii do oficiálnych ruských vojenských operácií. Zmeny vo vedení naznačujú užšie spojenie s ministerstvom obrany, pravdepodobne pod vedením nových veliteľov so silným vojenským vzdelaním. Táto reštrukturalizácia by mohla zvýšiť efektívnosť a operačný rozsah skupiny, najmä v regiónoch strategického záujmu Ruska, ako je Afrika a Blízky východ, kde už Wagner group zanechala významnú stopu.

Celkovo možno konštatovať, že hoci Prigožinova smrť určite ovplyvnila politickú a vojenskú dynamiku v Rusku a jeho zahraničné operácie, neznížila odhodlanie Kremľa udržať si prisnu kontrolu nad svojimi mocenskými štruktúrami ani neznamenal koniec zapojenia Wagner group do vojenských a žoldnierskych aktivít. Naopak, tento vývoj naznačuje fázu transformácie a adaptácie, pričom Wagner group bude pravdepodobne naďalej zohrávať významnú úlohu vo vojenskej stratégii Ruska pod novým vedením a možno s ešte užšími väzbami na formálny vojenský aparát štátu.

Je to práve vzburá Wagnerovských žoldnierov, ktorá perfektne ilustruje problematickosť neomedievalistických tendencií svetových mocností. Decentralizácia vojenskej moci a následný zlý manažment zásobovania viedol ku nespokojnosti a ozbrojenej vzburе voči politickému poriadku – aj napriek tomu, že vzburá trvala iba jeden deň, poukázala na fakt, že v prípade ochoty Wagner group vykonať ozbrojený prevrat, by im v takom postupe prakticky nič nebránilo. Za jediný deň vzbúrení žoldnieri dokázali obsadiť niekoľko strategických miest, ako napríklad Rostov na Done a taktiež zničili niekoľko kusov ruskej lietajúcej techniky.

Politické riešenie zo strany Kremľa však umožnilo túto krízu pomerne rýchlo zažehnať – môžeme len špekulovať, aké sľuby alebo vyhrážky boli adresované Prigožinovi, avšak boli dostatočné na to, aby pristúpil ku kompromisu, že bude vyšetrowanie voči jeho osobe za zločiny spojené so vzburou zastavené.

Zložitý vzťah medzi militarizmom a neomedievalizmom, ako o tom svedčia aktivity Wagner group pod vedením Jevgenija Prigožina a po jeho smrti, zdôrazňuje hlbokú premenu globálnej dynamiky moci a štruktúr authority. Tento vývoj odráža odklon od tradičného vestfálskeho štátneho systému, ktorý charakterizujú jasne vymedzené štátne hranice a štátna suverenita, smerom k fragmentovanejšiemu, multipolárnemu svetu, v ktorom majú významný vplyv neštátni aktéri.

Wagner group, ktorá pôsobila pod Prigožinovým vedením a pokračovala aj po jeho smrti, je stelesnením tohto posunu. Demonštruje, ako vojenskú silu čoraz viac využívajú neštátne subjekty, ktoré konajú pod patronátom alebo s tichým súhlasom suverénnych štátov, na dosiahnutie geopolitických cieľov, ktoré spájajú štátne a neštátne záujmy.

Operačná šírka Wagner group od Ukrajiny po Afriku je príkladom neomedievalizmu, kde takáto organizácia pôsobí ako suverénny subjekt sám pre seba a zároveň slúži strategickým záujmom sponzorujúceho štátu. Tým sa stierajú hranice medzi súkromnými podnikmi a štátnymi vojenskými operáciami, čo komplikuje tradičné pojmy suverenity a zodpovednosti štátu.

Toto vznikajúce prostredie vyvoláva zásadné otázky o zodpovednosti takýchto skupín a štátov, ktoré ich podporujú. Nedostatok jasných právnych a etických rámcov, ktorými sa riadia operácie subjektov, ako je Wagner group, spochybňuje schopnosť medzinárodného spoločenstva presadzovať normy a predpisy. Komplikuje to aj úsilie o udržanie mieru a bezpečnosti, keďže činnosť týchto skupín môže eskalovať konflikty bez priamej účasti štátu, čo sťažuje diplomatické riešenie.

Okrem toho vyvíjajúca sa povaha konfliktov a projekcia moci v 21. storočí, videná cez prizmu aktivít Wagner group, zdôrazňuje potrebu prehodnotenia medzinárodného práva a štruktúr riadenia. Medzinárodné spoločenstvo sa musí zaoberať otázkou, ako integrovať týchto aktérov do globálneho poriadku, ktorý si cení ľudské práva, suverenitu a mier. Keďže Wagner group sa prispôsobuje a pokračuje vo svojej činnosti, slúži ako kritická prípadová štúdia pre tvorcov politik, vedcov a globálne spoločenstvo pri riešení výziev sveta, v ktorom sú rozdiely medzi štátom a neštátnym subjektom, formálnym a neformálnym, vojenským a žoldnierskym subjektom čoraz menej zreteľné.

Tento scenár si vyžaduje prehodnotenie spôsobu, akým sa vykonáva a spochybňuje globálna moc. Vyžaduje si inovatívne prístupy k správe vecí verejných, ktoré dokážu zohľadniť zložitú súhrnu rôznych aktérov a zároveň chrániť zásady medzinárodného práva a ľudskú dôstojnosť. Prípád Wagner group a jeho dôsledky pre globálnu politiku poukazujú na naliehavú potrebu dialógu, spolupráce a reformy na všetkých úrovniach medzinárodného systému, aby bolo možné zvládnuť výzvy tohto neomedievalizovaného, militarizovaného prostredia.

7. Regulácia a právne záležitosti

V tejto časti práce rozoberieme problematiku regulačných právnych rámcov, ktoré sa týkajú súkromných vojenských a bezpečnostných subjektov. Pre účely tejto kapitoly, nakoľko väčšina dohovorov a iniciatív používa spojený pojem „súkromné vojenské a bezpečnostné spoločnosti“ (PMSC), bude referované na takéto subjekty spomenutým spôsobom.

Analýza sa zameriava na relevantné medzinárodné nástroje, ako aj vybrané štátne legislatívne rámce.

7.1. Dohovor OSN o žoldnieroch

Dohovor OSN o žoldnieroch, oficiálne známy ako Medzinárodný dohovor proti náboru, využívaniu, financovaniu a výcviku žoldnierov, predstavuje kľúčové úsilie medzinárodného spoločenstva o riešenie a zmiernenie problémov, ktoré predstavujú žoldnierske aktivity. Dohovor, ktorý prijalo Valné zhromaždenie 4. decembra 1989 a ktorý nadobudol platnosť 20. októbra 2001 (z internetovej stránky OSN), formuluje komplexný právny rámec zameraný na zákaz a kriminalizáciu žoldnierskych aktivít, ktoré ohrozujú alebo porušujú základné zásady medzinárodného práva, ako je rešpektovanie suverenity, ľudských práv a nezasahovanie do vnútorných záležitostí štátov. (OSN)

Hlavným cieľom dohovoru je odstrániť využívanie žoldnierov v ozbrojených konfliktoch, štátnych prevratoch a iných formách násillia, ktoré podkopávajú stabilitu a mier v štátoch. Tento cieľ sa snaží dosiahnuť stanovením právnych definícií toho, čo je žoldnier, načrtnutím činností, proti ktorým je dohovor zameraný, a stanovením povinností zmluvných štátov stíhať alebo vydať osoby zapojené do žoldnierskych aktivít. (OSN)

Jedným z kľúčových prvkov dohovoru je jeho definícia žoldniera. Podľa článku 1 je žoldnierom každý, kto:

- A. je špeciálne naverbovaný na mieste alebo v zahraničí, aby bojoval v ozbrojenom konflikte;
- B. je motivovaný k účasti na bojoch najmä túžbou po súkromnom zisku a v skutočnosti mu strana konfliktu alebo v jej prospech sľúbila materiálnu kompenzáciu, ktorá podstatne prevyšuje kompenzáciu sľúbenú alebo vyplácanú bojovníkom s podobnou hodnotou a funkciou v ozbrojených silách tejto strany;
- C. nie je štátnym príslušníkom strany konfliktu ani nemá bydlisko na území kontrolovanom stranou konfliktu;

- D. nie je príslušníkom ozbrojených síl strany konfliktu; a
- E. nebol vyslaný štátom, ktorý nie je stranou konfliktu, na oficiálnu službu ako príslušník jeho ozbrojených síl.

2. Žoldnierom je aj každá osoba, ktorá v akejkoľvek inej situácii:

- A. je špeciálne naverbovaná na mieste alebo v zahraničí na účely účasti na dohodnutom násilnom čine, ktorého cieľom je:

(i) zvrhnutie vlády alebo iné podkopanie ústavného poriadku štátu; alebo

(ii) podkopanie územnej celistvosti štátu

- B. je k účasti na ňom motivovaný najmä túžbou po značnom súkromnom zisku a je podnietený príslubom alebo vyplatením materiálnej kompenzácie;
- C. nie je štátnym príslušníkom ani nemá bydlisko v štáte, proti ktorému je takýto čin namierený;
- D. nebol vyslaný štátom na služobnú cestu; a
- E. nie je príslušníkom ozbrojených síl štátu, na území ktorého sa čin vykonal.

Preložené autorom z textu dohovoru, pôvodne v anglickom jazyku.

Dohovor ukladá zmluvným štátom niekoľko právnych záväzkov na predchádzanie a trestanie žoldnierskych aktivít. Patria medzi ne:

- prijatie všetkých možných opatrení na zabránenie náboru, využívaniu, financovaniu a výcviku žoldnierov na svojom území,
- zakázanie svojim štátnym príslušníkom zapojiť sa do žoldnierskych aktivít,
- odopretie vstupu alebo tranzitu osobám, o ktorých sa predpokladá, že sú zapojené do žoldnierskych aktivít,
- vykonávať súdnu právomoc nad trestnými činmi spáchanými ich štátnymi príslušníkmi alebo proti nim a
- spolupracovať s inými štátmi pri vyšetrovaní, zatýkaní, vydávaní a trestaní osôb zapojených do žoldnierskych aktivít.

Napriek dlhej existencii tohto dohovoru ho ratifikovalo iba 37 štátov. Medzi štáty, ktoré dohovor ratifikovali a spadajú pod špeciálny záujem pre účely tejto práce, patria napríklad Mali, ktoré využívalo služby Wagner group (ibid) alebo Bielorusko, ktorého predstaviteľa sa priamo angažovali do vyjednávania o budúcnosti Wagner group (ibid). Krajiny, ktoré

historicky najviac využívali služby, či boli krajinami pôvodu PMC, ako sú Spojené štáty americké, Ruská federácia či Spojené kráľovstvo, tento dohovor nikdy neratifikovali.

Preto ostáva na pováženie, či je takýto regulatórny rámec dostatočný a či nie je na mieste aby medzinárodné spoločenstvo, aj v kontexte značného využitia súkromnej vojenskej sily v konflikte na Ukrajine, sa začalo znovu zaoberať reguláciou takýchto spoločností a osôb.

7.2. Dokument z Montreux

Dokument z Montreux je kľúčovým nástrojom v oblasti medzinárodného práva a bezpečnosti, ktorý predstavuje spoločné úsilie o reguláciu činností súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností (PMSC) pôsobiacich v konfliktných zónach. Hoci dokument z Montreux nie je právne záväznou zmluvou, poskytuje súbor usmernení zameraných na zabezpečenie toho, aby PMSC pôsobili v súlade s medzinárodným humanitárnym právom a normami v oblasti ľudských práv. Dokument bol dokončený a predložený medzinárodnému spoločenstvu v septembri 2008 vo švajčiarskom Montreux na základe spoločnej iniciatívy švajčiarskej vlády a Medzinárodného výboru Červeného kríža (MVČK). (Z textu dokumentu)

Hlavným cieľom dokumentu z Montreux je potvrdiť existujúce záväzky štátov podľa medzinárodného práva, najmä v súvislosti s činnosťou ČKD počas ozbrojených konfliktov. V dokumente sa uvádzajú osvedčené postupy, ktoré majú štátom pomôcť prijať vnútroštátne opatrenia na zabezpečenie toho, aby PMSC neprispievali k porušovaniu ľudských práv alebo medzinárodného humanitárneho práva. V dokumente sa objasňujú povinnosti štátov súvisiace s najímaním PMSC, dohľadom nad nimi a zabezpečením ich zodpovednosti.

Dokument z Montreux je rozdelený na dve hlavné časti:

Právne povinnosti štátov: V tejto časti sa opakuje, že štáty nemôžu obchádzať svoje povinnosti vyplývajúce z medzinárodného práva tým, že zamestnávajú PMSC. Zdôrazňuje sa v nej, že štáty sú povinné zabezpečiť, aby všetky PMSC, ktoré najímajú, udeľujú im licenciu alebo s nimi inak spolupracujú, dodržiavali medzinárodné humanitárne právo a normy v oblasti ľudských práv. Zaoberá sa otázkami, ako sú jurisdikcia, zodpovednosť a použitie sily.

Osvedčené postupy: V tejto časti, ktorá tvorí podstatnú časť dokumentu, sa uvádza 70 konkrétnych osvedčených postupov, ktoré majú štáty dodržiavať v súvislosti s operáciami PMSC. Tieto postupy sa týkajú širokej škály činností vrátane výberu a preverovania PMSC,

odbornej prípravy ich personálu, používania sily a vyšetrovania prípadov zneužitia. Cieľom osvedčených postupov je poskytnúť štátom praktické usmernenia na účinnú reguláciu PMSC a zabezpečiť, aby ich operácie neviedli k porušovaniu medzinárodného práva. (Dokument)

Je zaujímavé pozorovať, že medzi štáty ktoré túto iniciatívu organizovali, patria aj Spojené štáty americké a Spojené kráľovstvo, štáty ktoré sú domovom mnohých podstatných súkromných spoločností. Ruská federácie nie je členom tejto iniciatívy.

7.3. Medzinárodný kódex správania pre poskytovateľov súkromných bezpečnostných služieb

Medzinárodný kódex správania pre poskytovateľov súkromných bezpečnostných služieb (ICoC) je kľúčovou iniciatívou zameranou na vytvorenie súboru zásad pre poskytovateľov súkromných bezpečnostných služieb s cieľom zabezpečiť, aby ich činnosť rešpektovala ľudské práva a bola v súlade s humanitárnymi zákonmi. Tento kódex, ktorý sa začal uplatňovať v novembri 2010, odráža spoločné úsilie vlád, súkromných bezpečnostných spoločností a organizácií občianskej spoločnosti riešiť problémy a etické otázky týkajúce sa využívania súkromných bezpečnostných síl, najmä v zložitých prostrediach, ako sú konfliktné zóny a oblasti, ktoré zažívajú vážnu politickú nestabilitu. Text kódexu je dostupný na stránke medzinárodného výboru červeného kríža.

Hlavným účelom ICoC je stanoviť normy pre celé odvetvie zodpovedného poskytovania súkromných bezpečnostných služieb. Dodržiavaním kódexu sa súkromné bezpečnostné spoločnosti zaväzujú vykonávať svoju činnosť spôsobom, ktorý predchádza a zmierňuje riziká porušovania ľudských práv, zabezpečuje zodpovednosť a transparentnosť ich činnosti, podporuje blaho a bezpečnosť ich zamestnancov a rešpektuje dôstojnosť a ľudské práva všetkých osôb, ktorých sa ich činnosť týka.

ICoC zdôrazňuje niekoľko základných zásad vrátane dodržiavania ľudských práv, právneho štátu a zákazu akejkoľvek formy diskriminácie. Zúčastneným spoločnostiam výslovne zakazuje, aby sa podieľali na mučení, obchodovaní s ľuďmi, sexuálnom vykorisťovaní a inom zneužívaní. V kódexe sa tiež uvádzajú normy týkajúce sa používania sily, výberu a výcviku personálu a zaobchádzania so zbraňami, pričom sa zabezpečuje súlad týchto postupov s medzinárodnými právnymi normami.

Na podporu vykonávania kódexu a dohľadu nad ním bolo v septembri 2013 zriadené Združenie ICoC (ICoCA). ICoCA je iniciatíva viacerých zainteresovaných strán s riadiacou štruktúrou, ktorá zahŕňa zástupcov súkromného bezpečnostného sektora, občianskej

spoločnosti a vlád. Táto štruktúra zabezpečuje široké spektrum pohľadov v rozhodovacích procesoch združenia a zvyšuje dôveryhodnosť a účinnosť jeho úsilia o presadzovanie zásad kódexu.

7.4. Národná legislatíva

7.4.1. Regulačný rámec Spojených štátov amerických

Spojené štáty si zachovávajú pevný a komplexný regulačný rámec pre vývoz a dovoz výrobkov a služieb súvisiacich s obranou, ktorý je určený na ochranu záujmov národnej bezpečnosti a zároveň podporuje ciele zahraničnej politiky.

Medzi kľúčové právne predpisy a nariadenia patria:

Zákon o kontrole vývozu zbraní (AECA): Tento zákon oprávňuje prezidenta kontrolovať dovoz a vývoz obranných výrobkov a služieb a nariaďuje registráciu a udeľovanie licencií vývozcom obranných výrobkov. Zákon AECA je legislatívnym základom pre zoznam munície USA (USML) a predpisy o medzinárodnom obchode so zbraňami (ITAR).

Predpisy o medzinárodnom obchode so zbraňami (ITAR): ITAR, ktoré spravuje Riaditeľstvo pre kontrolu obranného obchodu (DDTC) v rámci ministerstva zahraničných vecí, reguluje vývoz a dovoz výrobkov a služieb súvisiacich s obranou uvedených na zozname USML. ITAR vyžaduje, aby sa vývozcovia zaregistrovali a získali licencie na konkrétne transakcie.

Predpisy o správe vývozu (EAR): EAR, na ktorý dohliada Úrad pre priemysel a bezpečnosť (BIS) v rámci ministerstva obchodu, upravuje vývoz položiek s dvojakým použitím, ktoré majú komerčné aj vojenské využitie a na ktoré sa nevzťahuje ITAR.

Registrácia a udeľovanie licencií: Subjekty zapojené do výroby, vývozu alebo sprostredkovania obranných výrobkov a služieb sa musia zaregistrovať v DDTC. Väčšina vývozov výrobkov na účely obrany si vyžaduje licenciu, ktorej schválenie závisí od rôznych faktorov vrátane národnej bezpečnosti a zahraničnopolitických hľadísk.

Tovarová jurisdikcia (CJ): V procese CJ sa na základe zamýšľaného použitia a technických charakteristík určuje, či výrobok alebo služba podliehajú kontrole podľa ITAR alebo EAR.

USA zavádzajú rozsiahle programy monitorovania konečného použitia s cieľom zabezpečiť, aby sa vyvážané obranné výrobky a služby používali v súlade s podmienkami ich vývozných licencií. To zahŕňa fyzické kontroly a overovanie dodržiavania predpisov zahraničnými koncovými používateľmi.

Porušenie ITAR alebo EAR môže mať za následok sankcie vrátane pokút, odňatia slobody a zamietnutia vývozných oprávnení. Vláda USA využíva na zabezpečenie dodržiavania predpisov rôzne mechanizmy presadzovania vrátane auditov, vyšetrovaní a spolupráce s medzinárodnými partnermi. Na druhú stranu, prístup Ruska k PMSC je obzvlášť pozoruhodný a vyznačuje sa prísny právny rámcom, ktorý zdanlivo zakazuje ich činnosť.

7.4.2. Regulačný rámec Ruskej Federácie

Federálny zákon o vojensko-technickej spolupráci je hlavný regulačný rámec pre túto oblasť. V tomto zákone sú uvedené základné zásady vojensko-technickej spolupráce Ruska so zahraničím vrátane vývozu a dovozu výrobkov a služieb súvisiacich s obranou. Stanovuje právny, ekonomický a organizačný základ týchto činností, pričom zdôrazňuje úlohu štátnej politiky v tejto oblasti.

Federálna služba pre vojensko-technickú spoluprácu (FSMTC): FSMTC zohráva ústrednú úlohu pri dohľade a kontrole vývozu a dovozu výrobkov a služieb na účely obrany. Pôsobí v pôsobnosti prezidenta Ruskej federácie a zodpovedá za realizáciu štátnej politiky v oblasti vojensko-technickej spolupráce.

Na vývoz a dovoz výrobkov a služieb súvisiacich s obranou v Rusku sa vyžadujú licencie vydané FSMTC. Licenčný proces zahŕňa komplexné posúdenie potenciálnych transakcií s cieľom zabezpečiť ich súlad so záujmami národnej bezpečnosti a medzinárodnými záväzkami.

Certifikáty konečného užívateľa: Podobne ako v iných krajinách, aj v Rusku sa pri vývoze obranných výrobkov vyžadujú certifikáty konečného užívateľa, ktoré zabezpečujú, že vyvážaný tovar sa používa na určené účely a oprávnenými užívateľmi.

Čo sa týka žoldnierskych činností - ruské trestné právo výslovne zakazuje žoldnierske činnosti. Podľa článku 359 ruského trestného zákonníka sú nábor, výcvik, financovanie alebo dodávanie žoldnierov, ako aj účasť na ozbrojených konfliktoch alebo vojenských operáciách ako žoldnieri trestnými činmi, za ktoré hrozia prísne tresty. Cieľom

tohto právneho ustanovenia je zabrániť jednotlivcom alebo skupinám zapojiť sa do bojov za účelom súkromného zisku, čím sa zachová monopol štátu na legitímne použitie sily.

Porovnanie právneho postoja Ruska voči súkromným vojenským spoločnostiam s operačnou realitou skupín, ako je Wagner group, osvetľuje zložitý aspekt súčasnej bezpečnostnej a vojenskej dynamiky. Napriek jasnému právnemu rámcu, ktorý zakazuje existenciu a pôsobenie PMC v rámci svojej jurisdikcie, Rusko zaznamenalo vznik a nasadenie subjektov, ako je Wagner Group, ktoré pôsobia v šedej zóne legálnosti a štátneho sponzorstva. Tento scenár vyvoláva kritické otázky týkajúce sa presadzovania vnútroštátnych zákonov, strategického využívania neštátnych subjektov v zahraničnej politike a výziev v oblasti medzinárodnej zodpovednosti a riadenia.

7.4.3. Nemecký regulačný rámec

Nemecký regulačný rámec sa opiera o nasledovné aparáty:

Zákon o kontrole vojenských zbraní (Kriegswaffenkontrollgesetz - KWKG): Tento zákon upravuje výrobu, transfer a prepravu vojnových zbraní v rámci Nemecka, do Nemecka a z Nemecka. Stanovujú sa v ňom prísne predpisy pre zaobchádzanie s predmetmi klasifikovanými ako vojnové zbrane.

Zákon o zahraničnom obchode a platbách (Außenwirtschaftsgesetz - AWG) a nariadenie o zahraničnom obchode a platbách (Außenwirtschaftsverordnung - AWV): Tieto právne predpisy upravujú obchod s tovarom, službami, kapitálom, platbami a transferom technológií vrátane nevojenského vojenského materiálu a položiek dvojakého použitia so zahraničím.

Spoločnosti, ktoré chcú z Nemecka vyvážať výrobky alebo služby súvisiace s obranou, musia požiadať Spolkový úrad pre hospodárstvo a kontrolu vývozu (Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle - BAFA) o vývoznú licenciu. Proces udeľovania licencií zahŕňa dôkladné preskúmanie potenciálneho konečného použitia a konečného užívateľa vývozu, aby sa zabránilo presmerovaniu na neoprávnené strany alebo použitie.

Nemecká Spolková bezpečnostná rada (Bundessicherheitsrat), je orgán na úrovni vlády, ktorý zohráva kľúčovú úlohu pri rozhodovaní o žiadostiach o vývoz a zabezpečuje, aby bol vývoz v súlade s národnými a medzinárodnými bezpečnostnými a politickými cieľmi.

Posudzovanie žiadostí o vývoz je založené na súbore kritérií, ktoré zahŕňajú bezpečnostnú situáciu v prijímajúcej krajine, povahu konečného používateľa, riziko presmerovania k neúmyselným príjemcom, potenciálny príspevok k regionálnej militarizácii a súlad vývozu so zahraničnopolitickými a bezpečnostnými záujmami Nemecka.

7.5. Potreba širšej regulácie

Prostredie súkromných bezpečnostných a vojenských služieb predstavuje jedinečný súbor výziev pre medzinárodné právo a ľudské práva, ktoré sú zvýraznené skutočnosťou, že niekoľko kľúčových krajín, ktoré sú domovom najväčších súkromných vojenských a bezpečnostných spoločností (PMSC), naďalej nie sú signatármi kľúčových medzinárodných regulačných rámcov.

Táto medzera zdôrazňuje naliehavú potrebu ďalšej regulácie s cieľom zabezpečiť, aby sa činnosti PMSC vykonávali v rámci, ktorý rešpektuje ľudské práva, dodržiava medzinárodné humanitárne právo a prispieva k stabilite a mieru na medzinárodnej a domácej scéne.

Neexistencia všeobecného dodržiavania a ratifikácie dohovorov, ako je Dohovor OSN o žoldnieroch, a iniciatív, ako je dokument z Montreux a Medzinárodný kódex správania poskytovateľov súkromných bezpečnostných služieb (ICoC), oslabuje globálnu štruktúru riadenia potrebnú na účinný dohľad nad činnosťou týchto subjektov. Keďže úloha PMSC sa naďalej rozširuje, pokiaľ ide o rozsah a zložitosť, je nevyhnutné podporovať inkluzívnejší a komplexnejší medzinárodný regulačný režim.

Takýto režim by mal nielen podporiť širšiu účasť kľúčových štátov, ale aj posilniť mechanizmy presadzovania, zvýšiť transparentnosť a zabezpečiť zodpovednosť, čím sa zabezpečí integrita medzinárodného úsilia o udržanie mieru a riešenie konfliktov v 21. storočí.

8. Záver

V ére, ktorú charakterizuje meniaci sa globálna mocenská dynamika a vyvíjajúce sa geopolitické prostredie, sa priesečník militarizmu, neomedievalizmu a rastúcej prítomnosti súkromných vojenských spoločností (PMC) stáva ústredným bodom záujmu a skúmania. Táto práca sa ponára do zložitej siete utkanej týmito javmi, pričom sme sa pokúsili objasniť komplexnú dynamiku medzi skúmanými subjektami a dôsledky pre súčasné konfliktné oblasti.

Militarizmus, hlboko zakorenený v historických súvislostiach a udržiavaný národnými záujmami a dynamikou moci, má naďalej hlboký vplyv na medzinárodné vzťahy a stratégie riešenia konfliktov. Súčasne vzostup neomedievalizmu - ideologický posun charakterizovaný decentralizovanými štruktúrami riadenia a oživením neštátnych aktérov - spochybňuje tradičné predstavy o štátnej suverenite a bezpečnostných paradigmách.

V tomto prostredí predstavuje vznik a rozširovanie pôsobnosti PMC zmenu spôsobov vedenia vojny, keďže súkromné subjekty využívajú vojenské konflikty na dosahovanie ziskov. Vďaka svojej schopnosti poskytovať vojenské služby od logistickej podpory až po bojové operácie, PMC stierajú hranice medzi štátom podporovanou vojnou a privatizovaným násilím, čo vyvoláva etické, právne a zodpovednostné obavy.

Dôležité je, že hoci existujú regulačné rámce na reguláciu činností PMC, ich účinnosť je poznačená nedostatkami, nekonzistentnosťou a problémami spojenými s ich presadzovaním. Existujúce predpisy často nedokážu primerane riešiť nadnárodnú povahu operácií PMC, čo spôsobuje, že dohľad a zodpovednosť sú ťažko dosiahnuteľné. Okrem toho, symbiotický vzťah medzi PMC a štátnymi aktérmi komplikuje regulačné úsilie, keďže osobné záujmy často bránia zmysluplnej reforme.

Na základe skúmaných faktov, zdôrazňujeme nevyhnutnosť prehodnotenia súčasných regulačných prístupov k PMC. Podporujeme rozšírenie pôsobnosti regulačných rámcov a hlavne ich univerzálnu adopciu štátmi, pričom apelujeme na hlavných štátnych aktérov, akými sú Spojené štáty americké či Ruská federácia, aby sa stali členskými stranami týchto regulačných rámcov.

Osvetľovaním týchto otázok sa snažíme podporiť diskurz a opatrenia smerujúce k spravodlivejšiemu a zodpovednejšiemu prístupu k riadeniu vojenských konfliktov v dvadsiatom prvom storočí.

Zoznam použitej literatúry

ABC Australia. (2023). *Prigozhin in Belarus, Lukašenkom says, as Putin praises Russian troops for averting 'civil war'*. <https://www.abc.net.au/news/2023-06-28/ukraine-belarus-russia-prigozhin-lukashenko-putin/102532604>

ABC News. (2023). *Russian mercenary chief calls for armed rebellion*.
<https://www.youtube.com/watch?v=fgQdIT6plHU>

AlJazeera. (2023). *Wagner mercenaries offered chance to serve in Russia, Putin says*.
<https://www.aljazeera.com/news/2023/7/14/wagner-mercenaries-offered-chance-to-serve-in-russia-putin-says>

Aviation Week Network. (2023). *Wagner Forces Shoot Down Russian Airborne Command Post Inside Russia*. <https://aviationweek.com/defense-space/budget-policy-operations/wagner-forces-shoot-down-russian-airborne-command-post>

Barlow, E. (2007). *Executive outcomes: Against all odds*. Galago Publishing Pty Ltd.

BBC. (2008). *Zimbabwe deports Mann to E Guinea*.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7221948.stm>

BBC. (2023). *Mutiny leaders want Russia 'choked in bloody strife' – Putin*.
<https://www.bbc.com/news/live/world-europe-66006142>

BBC. (2023). *Ukraine war: Heavy losses reported as battle for Bakhmut rages*.
<https://www.bbc.com/news/world-europe-64935449>

Breaking Defense. (2022). *Czech Republic declares intent to buy 24 F-35s, passing on Gripen*. <https://breakingdefense.com/2022/07/czech-republic-declares-intent-to-buy-24-f-35s-passing-on-gripen/>

Centre for Eastern Studies (OSW). (2023). *From Popasna to Bakhmut. The Wagner Group in the Russia-Ukraine War*. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2023-04-28/popasna-to-bakhmut-wagner-group-russia-ukraine-war>

CNN. (2023). *June 24, 2023 - Wagner head says group standing down*.
https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-06-24-23/h_6fa61b61c4ce3ea8268eb4559ed8e6be

Dokument z Montreux. <https://www.montreuxdocument.org/pdf/document/en.pdf>

- Financial Times. (2023). *Russia accuses Wagner mercenary group leader of plotting 'armed uprising'*. <https://www.ft.com/content/56d4abbf-e6cd-484b-bd13-a071f52edc53>
- Flightradar24. (2023). *Russian Legacy 600 crashes near Tver*. <https://www.flightradar24.com/blog/russian-legacy-600-crashes-near-tver/>
- Chesterman, S., & Lehnardt, Ch. (Eds.). (2007) *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford University Press.
- Institute for the study of war (ISW). (2023). *Russian offensive campaign assessment, march 7, 2023*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-7-2023>
- Institute for the study of war (ISW). (2023). *Russian offensive campaign assessment, may 21, 2023*. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-may-21-2023>
- Lang, K. (1968). *Military Sociology 1963-1969*. Current Sociology, 16(3), 7-18. <https://doi.org/10.1177/001139216801600302>
- Lieber Institute. (2023). *Putin admits to funding the wagner group: implications for russia's state responsibility*. <https://lieber.westpoint.edu/putin-admits-funding-wagner-group-implications-russias-state-responsibility/>
- McFate, S. (2015). *The modern mercenary: Private armies and what they mean for world order*. Oxford University Press.
- Meduza. (2023). *'Putin was nowhere to be found' An inside look into the Kremlin's attempted negotiations with Prigozhin and why it took Lukashenko to put an end to the rebellion*. <https://meduza.io/en/feature/2023/06/25/putin-was-nowhere-to-be-found>
- Meduza. (2023). *'Time is running out' In a new video, Yevgeny Prigozhin directly disputes Russia's main argument for its war against Ukraine*. <https://meduza.io/en/feature/2023/06/23/time-is-running-out>
- Meduza. (2023). *'We're saving Russia' In a meeting with military leaders, Yevgeny Prigozhin demanded respect. Read the transcript*. <https://meduza.io/en/feature/2023/06/24/we-re-saving-russia>

Medzinárodný dohovor proti náboru, využívaniu, financovaniu a výcviku žoldnierov, OSN. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-6&chapter=18&clang=_en

Medzinárodný kódex správania pre súkromných poskytovateľov bezpečnostných služieb. <https://casebook.icrc.org/case-study/international-code-conduct-private-security-service-providers>

Pelton, R.Y. (2006). *Licensed to Kill: Hired Guns in the War on Terror*. Crown.

Reuters. (2007) *NEWSMAKER-Simon Mann's dangerous African game takes new twist*. <https://www.reuters.com/article/idUSL09438151/>

Reuters. (2023). *Putin backs push for mercenary groups to sign contracts despite Wagner's refusal*. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-backs-push-mercenary-groups-sign-contracts-despite-wagners-refusal-2023-06-13/>

Reuters. (2023). *Putin suggests plane of Wagner boss Prigozhin was blown up by hand grenades on board*. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-hand-grenade-fragments-found-bodies-prigozhin-plane-crash-2023-10-05/>

Rheinmetall. (2023). *Financial figures for 2022. Rheinmetall is on track for success: all-time earnings, high, record order backlog*. https://ir.rheinmetall.com/media/document/e079f49c-114e-40a0-bbdc-24f0dec912b6/assets/2023-03-16_Rheinmetall_News_Annual_Report.pdf

Scahill, J. (2007). *Blackwater: The rise of the world's most powerful mercenary army*. Nation Books.

Securities and exchange comission (SEC). *Účtovná závierka spoločnosti Lockheed Martin za rok 2022* <https://www.sec.gov/ix?doc=/Archives/edgar/data/936468/000093646823000009/lmt-20221231.htm>

Simons, S. (2009). *Master of war: Blackwater USA's Erik Prince and the business of war*. HarperCollins.

Singer, P.W. (2009). *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry (Updated ed.)*. Cornell University Press.

Skjelsbaek, K. (1979). *Militarism, Its Dimensions and Corollaries: An Attempt at Conceptual Clarification*. *Journal of Peace Research*, 16(3), 213–229.

<http://www.jstor.org/stable/423726>

Stavrianakis, A., & Selby, J. (Eds.). (2013). *Militarism and international relations: Political economy, security, theory*. Routledge.

The Guardian. (2004). *Ex-SAS officer in 'coup plot' admits arms charges*.

<https://www.theguardian.com/world/2004/jul/29/zimbabwe.equatorialguinea>

The Guardian. (2004). *Revealed: how Britain was told full coup plan*.

<https://www.theguardian.com/politics/2004/nov/28/uk.equatorialguinea1>

The Guardian. (2023). *Wagner captures Russian commander as Prigozhin feud with army escalates*. <https://www.theguardian.com/world/2023/jun/05/wagner-group-release-video-of-captured-russian-commander>

The Moscow Times. (2023). *Relief and Sympathy as Rebels Stand Down in Russian City*.

<https://www.themoscowtimes.com/2023/06/25/relief-and-sympathy-as-rebels-stand-down-in-russian-city-a81632>

The New York Times. (2023). *Flight data and video analysis point to a catastrophic midair event in the Russian plane crash*.

<https://www.nytimes.com/live/2023/08/24/world/prigozhin-russia-ukraine-news#flight-data-and-video-analysis-point-to-a-catastrophic-midair-event-in-the-russian-plane-crash>

The New York Times. (2023). *How a Rebellion in Russia Unfolded Over 36 Hours*.

<https://www.nytimes.com/interactive/2023/06/24/world/europe/prigozhin-putin-russia.html>

The New York Times. (2023). *Russia-Ukraine War - Paramilitary Chief Abruptly Ends Standoff in Russia*. <https://www.nytimes.com/live/2023/06/24/world/russia-wagner-prigozhin-ukraine-news>

The New York Times. (2023). *Russia-Ukraine War - Wagner's Withdrawal From Bakhmut Would Present Test to Russian Army*.

<https://www.nytimes.com/live/2023/05/25/world/russia-ukraine-news>

The Times of India. (2023). *5,000 men are in Wagner convoy approaching Moscow - source close to Russian-backed Donetsk leaders*.

<https://timesofindia.indiatimes.com/world/rest-of-world/5000-men-are-in-wagner-convoy->

approaching-moscow-source-close-to-russian-backed-donetsk-leaders/articleshow/101245564.cms?from=mdr

The Washington Post. (2023.) *Lukashenko claims he persuaded Putin not to kill Wagner boss Prigozhin*. <https://www.washingtonpost.com/world/2023/06/27/prigozhin-lukashenko-putin-wagner-rebellion/>

Účtovná závierka DMD Group. <https://www.registeruz.sk/cruz-public/domain/financialreport/show/8515455>

Účtovná závierka spoločnosti Konštrukta defence. <https://www.registeruz.sk/cruz-public/domain/financialreport/show/8546242>

Webové sídlo spoločnosti Konštrukta defence. <https://kotadef.sk/>

Yahoo Finance. Akcie spoločnosti RTX Corporation. <https://finance.yahoo.com/quote/RTX/>